

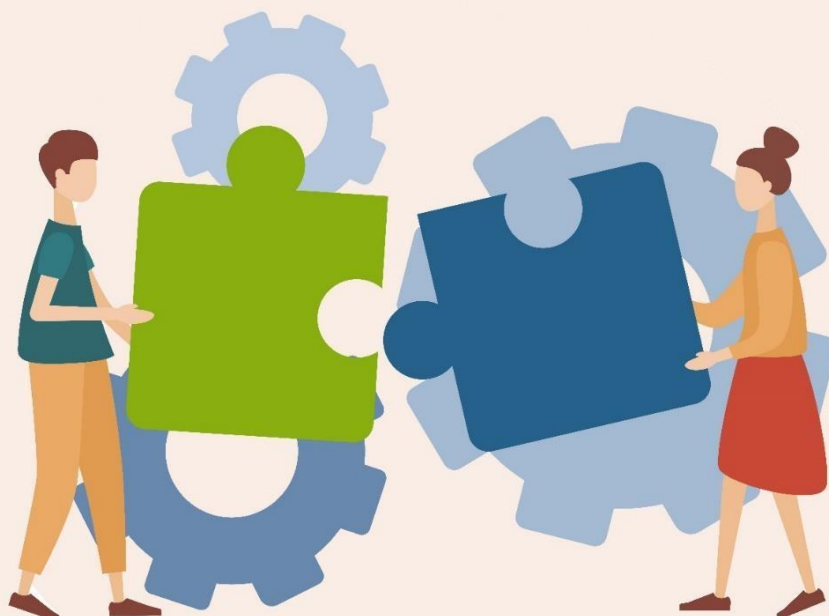
Federal Office
for Economic Affairs
and Export Control

Partners in
Transformation
Helpdesk Business
and Human Rights

Vodič

Saradnja u lancu snabdijevanja između obaveznih preduzeća i njihovih dobavljača

Prijevod:

RESPONSIBLE
BUSINESS HUB
SERBIA
RBH NETWORK

немачка
сарадња
DEUTSCHE ZUSAMMENARBEIT

Deutsche Gesellschaft
für Internationale
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

CHAMBER OF
COMMERCE AND
INDUSTRY OF SERBIA
1857

Translation published by:
Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Republic of Serbia
Žorža Klemansoa 19 IV floor
11158 Belgrade

E info@giz.de
I www.giz.de

Project:
Initiative Globale Solidarität

Authors:

This is a translation of the Guidance "Collaboration in the supply chain between obligated enterprises and their suppliers" published by the Federal Office for Economic Affairs and Export Control (BAFA) and the Helpdesk on Business and Human Rights. The following translation into Serbian language was implemented by Chamber of Commerce and Industry of Serbia and GIZ.

Design/Layout:

Tinkerbelle GmbH, Berlin

Photo credit:

Cover: Marta Shershen/iStock

URL references:

Responsibility of the content of external pages to which reference is made lies exclusively with the respective provider. GIZ expressly distances itself from this content.

On behalf of
Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (BMZ),
Division 120 - Sustainable Supply Chains
Reinhard Junker, Berlin

Belgrade, 2024

Sadržaj

Rezime	3
I. Uvod	3
II. Opće napomene	3
III. Detaljno u vezi sa obavezama dužne pažnje	3
IV. Preporuke za saradnju u lancu snabdijevanja	4
Smjernice za saradnju u lancu snabdijevanja	7
I. Korporativne obaveze dužne pažnje i Zakon o dužnoj pažnji u lancima snabdijevanja	7
II. Efekti Zakona na neobavezna preduzeća	8
1. Analiza rizika	9
2. Preventivne mjere	9
3. Korektivne mjere	10
4. Žalbeni postupak	11
III. Granice korištenja dobavljača od strane obaveznih preduzeća	11
1. Principi prikladnosti i efektivnosti	11
2. Granice za prijenos obaveza sa Zakona na dobavljača	12
IV. Preporuke za saradnju u lancu snabdijevanja	18
1. pristupi analizi rizika	18
2. pristupi preventivnim mjerama	21
3. pristupi za korektivne mjere	24
a) Odgovarajuća podjela troškova	27
b) Saradnja u skladu sa njemačkim antimonopolskim zakonom i zakonom o konkurenciji	29
4. pristupi žalbenom postupku	30
V. Savjeti dobavljačima za provođenje procesa dužne pažnje	33
Dodatak: Pregled sa referencama za postojeće usluge podrške	34

Rezime

I. Uvod

Zakon o obavezama korporativne dubinske analize u lancima snabdijevanja obavezuje preduzeća određene veličine (od 2023. sa najmanje 3.000 zaposlenih u Njemačkoj, od 2024. sa najmanje 1.000 zaposlenih u Njemačkoj) da poštuju određena ljudska prava i obaveze zaštite životne sredine (= obavezna preduzeća).

Dalje, Zakon ima efekte na preduzeća izvan djelokruga koja su u direktnom ili indirektnom snabdjevačkom odnosu, jer Zakon o dužnoj pažnji lancu snabdijevanja zahtijeva od obaveznih preduzeća da sarađuju sa svojim dobavljačima kako bi ispunili svoje obaveze dužne pažnje, čak i ako ti dobavljači nemaju svoje obaveze prema Zakonu o dužnoj pažnji u lancu snabdijevanja. U ovom kontekstu, obavezna preduzeća ponekad postavljaju (pre)dalekosežne zahtjeve prema svojim dobavljačima.

Ovaj rad pokazuje mogućnosti i granice koje Zakon postavlja takvim zahtjevima. Štaviše, sadrži preporuke za konstruktivnu saradnju. Savezni ured za ekonomske poslove i izveznu kontrolu (Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle - BAFA) je dodatno objavio katalog sa najvažnijim pitanjima i odgovorima za mala i srednja preduzeća (MSP) zajedno sa Službom za pomoć o biznisu i ljudskim pravima.¹

II. Opće napomene

Obavezna preduzeća u mnogim slučajevima zavise od saradnje sa svojim dobavljačima kako bi ispunila svoje obaveze dužne pažnje. To je predviđeno Zakonom i počinje od implementacije rizika sistema upravljanja. Štaviše, obaveznim preduzećima je potrebna pomoć dobavljača u vezi sa analizama rizika, preventivnim i korektivnim mjerama i postupkom prigovora. Iako dobavljači nisu obavezani sarađivati u vezi sa dužnom pažnjom, takva saradnja u praksi je neophodna i razumna za obje strane.

Međutim, saradnja ne znači proširenje djelokruga Zakona. Ako, naprimjer, obavezano preduzeće zahtijeva od svojih dobavljača da se pridržavaju svih obaveza iz Zakona o dužnoj pažnji u lancima snabdijevanja, to može dovesti do BAFA-ine procjene ovog preduzeća u vezi sa tim. Prijenos obaveza po Zakonu na dobavljače nije dozvoljen. Zahtjevi za pismeno uvjeravanja dobavljača da ispunjavaju sve relevantne propise i mjere o ljudskim pravima i zaštiti životne sredine bi također bili previše dalekosežni.

Preduzeća koja potpadaju pod djelokrug ovog Zakona su i sama odgovorna da poštuju obaveze dužne pažnje. Čak i kada Zakon nalaže obaveznim preduzećima da sarađuju sa neobaveznim preduzećima, Zakon samo definiše zahtjeve u pogledu postupanja obveznika. Principi prikladnosti i efektivnosti propisuju postupanje u pristupu zasnovanom na riziku i istovremeno ograničavaju prijenos obaveza dužne pažnje na dobavljače.

III. Detaljno u vezi sa obavezama dužne pažnje

Između ostalog, ovo znači sljedeće:

¹ Vidjeti „Saradnja u lancu snabdijevanja između obaveznih preduzeća i njihovih dobavljača. Najvažnija pitanja i odgovori za MSP“: https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/DE/Lieferketten/fak_zusammenarbeit_lieferketten.pdf i „Izvršni rezime uputstva“:

https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/DE/Lieferketten/ekexecutive_summari_zusammenarbeit_lieferketten.html?nn=1469788

- Preduzeća izvan djelokruga Zakona nisu dužna da se pridržavaju obaveza dužne pažnje. Shodno tome, BAFA neće provoditi mjere provođenja ili sankcije protiv njih. BAFA također neće provoditi kontrole zasnovane na riziku neobaveznih preduzeća.
- Neobavezna preduzeća nisu obavezna da izvješćuju i polažu račune BAFA-i. Ne moraju objaviti izvješće u vezi sa ispunjavanjem svojih obaveza dužne pažnje ili podnijeti izvješće BAFA-i. Štaviše, oni nisu u obavezi direktno učestvovati u kreiranju ovakvih izvješća obaveznih preduzeća.
- Obavezna preduzeća ne mogu zamijeniti svoju analizu rizika općim upućivanjem na ugovorno uvjeravanja ili odgovarajuće garancije svojih dobavljača da su njihovi lanci snabdijevanja bez rizika.
- Obavezna preduzeća moraju izvršiti vlastitu analizu rizika kako bi osigurala da ispunjavaju svoje obaveze prema Zakonu o dužnoj pažnji u lancima snabdijevanja. Preduzeća koja ne ispunjavaju svoju obavezu provođenja analize rizika, bez obzira na konkretnu situaciju ili rizik dobavljača, mogu dovesti do odgovarajućih mjera BAFA-e.
- Obavezna preduzeća moraju uzeti u obzir rezultate svoje analize rizika kada traže informacije od njihovih dobavljača. U kontekstu pravilne analize rizika, trebalo bi da istraže rizike i kod dobavljača sa niskim rizikom, sa manje intenzivnim mjerama nego kod dobavljača sa visokim rizikom.
- Provođenje preventivnih mjera obavezna preduzeća generalno ne mogu prenijeti na svoje dobavljače. Oni ne ispunjavaju ovu obavezu dužne pažnje tako što se samo pozivaju na pismena uvjeravanja od dobavljača ili davanjem općih izjava o carinjenju. Umjesto toga, preventivne mjere, uključujući ugovorna uvjeravanja, moraju uzeti u obzir rezultate vlastite analize rizika i biti dizajnirane na prikladan i efikasan način.
- Odgovornost je obaveznih preduzeća da osiguraju provođenje obuka i dalje obrazovanje. Prvo i najvažnije, oni će podržati dobavljače u prepoznavanju i adresiranju ljudskih prava i ekoloških rizika u ranoj fazi. Pored toga, trebalo bi da omoguće dobavljačima da se pridržavaju i efektivno provode ugovorne obaveze.
- Zakon zahtijeva od obaveznih preduzeća da ugovorno implementiraju odgovarajuće mehanizme kontrole i vrše kontrole kod svojih dobavljača. Samostalna izjašnjenja dobavljača mogu biti pomoćno sredstvo za kontinuirano praćenje. Međutim, redovne pismene samostalne izjave da se dobavljači pridržavaju ugovorenih ljudskih prava i ekoloških zahtjeva same po sebi nisu dovoljne kao kontrolne mjere. Ako obavezno preduzeće zahtijeva takva izjašnjenja na uopćen i sveobuhvatan način od svih dobavljača, to može biti neprimjereno i stoga kršiti Zakon.
- Obavezna preduzeća ne ispunjavaju svoju obavezu provođenja žalbenog postupka pozivanjem na žalbeni postupak dobavljača. Obavezna preduzeća moraju osmisliti žalbeni postupak na način koji omogućava ljudima da ih obavijeste o rizicima i kršenju ljudskih prava i životne sredine uzrokovane privrednim aktivnostima dobavljača. Alternativno, preduzeća se mogu pridružiti odgovarajućem eksternom žalbenom postupku. Zakon, međutim, ne dozvoljava preduzećima da se pozivaju samo na žalbene procedure koje postavljaju dobavljači.
- Obavezna preduzeća trebaju uzeti u obzir kapacitete svojih dobavljača prilikom procjene efektivnosti mjera. Kapaciteti posebno zavise od resursa dobavljača, veličine, sektora, pozicije u lancu snabdijevanja i specifičnih lokalnih uslova. Mjere koje poduzima obavezano preduzeće, a koje su očigledno previše zahtjevne za dobavljača, obično su neefikasne i stoga neprikladne.

IV. Preporuke za saradnju u lancu snabdijevanja

Ispunjavanje obaveza dužne pažnje je kontinuirani proces učenja za sve učesnike, a saradnja u lancu snabdijevanja se mora shvatiti kao dinamičan proces zasnovan na dijalogu. Obavezna preduzeća

moraju biti svjesna svoje uloge i mogućnosti utjecaja. U idealnom slučaju, ona sarađuju sa svojim dobavljačima pošteno i ravnopravno tokom dužeg perioda. Odgovarajuće sektorske inicijative generalno to mogu podržati.

Treba razmotriti sljedeće mjere i pristupe za odgovarajuću saradnju:

Analiza rizika

Transparentnost i poznavanje ljudskih prava i rizika po životnu sredinu u vlastitom lancu snabdijevanja ključni su za ispunjavanje obaveza dužne pažnje. Obavezna preduzeća bi stoga trebala nastaviti pristup zasnovan na riziku i procijeniti koje informacije od svojih dobavljača zapravo trebaju za provođenje odgovarajuće analize rizika.

To posebno znači da obavezna preduzeća:

- trebaju prilikom traženja informacija od dobavljača za svaki pojedinačni slučaj opravdati zašto i za šta su im ti podaci potrebni,
- moraju osigurati zaštitu traženih podataka, npr. ugovorima o neotkrivanju podataka,
- trebaju na raspolaganje staviti svoje resurse, informacije i alate za analizu rizika svojim neobaveznim dobavljačima.

Dobavljači bi posebno trebali:

- u slučaju da zahtjevi za podacima nisu opravdani, tražiti opravdanje i proslijediti podatke tek nakon što dobiju takvo opravdanje,
- biti oprezni u pogledu zaštite prenijetih podataka od obaveznih preduzeća.

Obično:

- Obavezna preduzeća i njihovi dobavljači trebaju uspostaviti zajedničko razumijevanje za rizike koje je identifikovalo obavezano preduzeće i koristiti to kao osnovu za daljnje, usklađeno djelovanje.

Preventivne mjere

Prije nego što postave zahtjeve dobavljačima, obavezna preduzeća trebaju pažljivo procijeniti svoje zahtjeve, pravni osnov za svoje zahtjeve, djelotvornost svojih zahtjeva u kontekstu pristupa zasnovanom na riziku i mogu li se oni provesti u skladu sa zakonima uz poštivanje općih uslova poslovanja. U ovom kontekstu, važno je napomenuti da Zakon ne postavlja nikakve nezavisne osnove za odgovornost između ugovornih strana u lancima snabdijevanja. Obavezna preduzeća trebaju precizirati ugovorna osiguranja sa mjerama kontrole, obuku i daljnje obrazovanje na vlastitu odgovornost.

To posebno znači da obavezna preduzeća:

- trebaju se, prilikom traženja uvjeravanja od dobavljača, pozvati na svoju analizu rizika i identifikovane i prioritetne rizike i podnijeti svoju izjavu o politici,
- moraju posebno pokazati dobavljačima kako mogu ispuniti garanciju i da li ih i kako obveznik podržava vlastitim sredstvima,
- generalno ne bi trebala prekidati poslovne odnose zbog nevoljne spremnosti dobavljača na saradnju ili podršku pri provođenju preventivnih mjera,

- ako provođenje preventivnih mjera ne uspije zbog nedostatka saradnje dobavljača, trebaju biti u stanju ovu činjenicu na uvjerljiv način predstaviti BAFA-i.

Dobavljači bi posebno trebali:

- ako je potrebno, tražiti individualni pravni savjet ako to zahtijevaju obavezna preduzeća od dobavljača u ugovornim dodacima ili ugovornim uvjerenima,
- procijeniti da li saradnja u vezi sa provođenjem preventivne mjere između njih i obavezanog preduzeća poduzeta

Korektivne mjere

Troškove korektivnih mjera u slučaju povrede zaštićenog pravnog položaja treba podijeliti na odgovarajući način između obaveznih preduzeća i njihovih dobavljača. Obavezna preduzeća su odgovorna pripremiti prijedlog o tome kako bi ovi troškovi trebali biti podijeljeni prema kriterijima prikladnosti i efektivnosti. U slučaju BAFA-inog ispitivanja, trebala bi biti u mogućnosti na vjerodostojan način objasniti razloge za konkretnu alokaciju troškova.

To posebno znači da obavezna preduzeća:

- trebaju procijeniti koji su finansijski, tehnički i ljudski resursi dostupni svim preduzećima koja učestvuju u korektivnim mjerama,
- trebaju razmotriti mogućnost da utječu na stranu koja je direktno odgovorna za kršenje svih preduzeća koja učestvuju,
- trebaju izvršiti usporednu procjenu stepena doprinosa prekršaju svih preduzeća koja učestvuju.

Dobavljači bi posebno trebali:

- procijeniti koji su im resursi dostupni za potrebnu korektivnu mjeru,
- utvrditi u kojoj mjeri su (možda) doprinijeli kršenju.

Žalbeni postupak

Obavezna preduzeća trebaju biti svjesna da njihovi interesi za pristup informacijama u vezi sa funkcionisanjem i dostupnošću njihove žalbene procedure mogu biti u suprotnosti sa legitimnim interesima dobavljača da ograniče direktan kontakt između upstream dobavljača i obaveznih preduzeća.

To posebno znači da obavezna preduzeća:

- su odgovorna provesti efikasan žalbeni postupak ili učestvovati u odgovarajućem postupku eksternih žalbi,
- su odgovorna ponuditi rješenja svojim dobavljačima u ovoj situaciji, npr. kao učešće u postupku eksternih žalbi (npr. inicijative više zainteresovanih strana) ili zajedničko uključivanje regionalnih ili industrijskih aktera (npr. sindikata),
- moraju osmisliti žalbeni postupak tako da omogućava zaštitu povjerljivosti identiteta prijavljivača i djelotvornu zaštitu od nepovoljnog položaja i kažnjavanja zbog pritužbe.

Dobavljači bi posebno trebali:

- kada se zatraže informacije, procijeniti koje podatke njihovi ugovorni partneri zapravo trebaju i da li su legitimni interesi u sukobu sa objelodanjivanjem (npr. preporuke u vezi sa analizom rizika),
- poštivati principe minimizacije podataka, pri čemu mogu koristiti ugovore o neotkrivanju podataka.

Smjernice za saradnju u lancu snabdijevanja

I. Korporativne obaveze dužne pažnje i Zakon o dužnoj pažnji u lancima snabdijevanja

Osnove Zakona o dužnoj pažnji u lancima snabdijevanja postavljene su Nacionalnim akcionim planom Savezne vlade o poslovanju i ljudskim pravima (NAP) 2016 godine. NAP služi za implementaciju UN-ovih Smjernica o principima poslovanja i ljudskim pravima (UNGP) iz 2011. godine. Oni utvrđuju odgovornosti preduzeća za poštivanje ljudska prava u međunarodnom i globalno usklađenom okviru. Oni se odnose na sva preduzeća širom svijeta, u svim sektorima i nezavisno od njihove veličine. Države su pozvane da promovišu i motivišu preduzeća na poštivanje ljudskih prava, pametnom mješavinom zakonskih obaveza i dobrovoljnih mjera.

Savezna vlada je u NAP-u izrazila očekivanje da će sva preduzeća u Njemačkoj uvesti procese korporativne dužne pažnje na način koji odgovara njihovoj veličini, sektoru i poziciji u lancu snabdijevanja i vrijednosti kako bi ispunila svoju odgovornost za poštivanje ljudskih prava u globalnom snabdijevanju i lancima vrijednosti.² Implementacija robusnog sistema upravljanja rizikom zasnivat će se na pet ključnih elemenata: izjava o politici, analiza rizika, mjere, izvješćivanje i žalbeni mehanizam. Drugi važna tačka orijentacije Zakona su Smjernice OECD-a za multinacionalna preduzeća, koje preporučuju preduzećima svih veličina da poštuju ljudska prava u svom poslovanju.

Zakon se primjenjuje od 1. januara 2023. na preduzeća sa centralnom upravom, glavnim sjedištem poslovanja, administrativnim sjedištem, statutarnim sjedištem u Njemačkoj ili domaćom filijalom u skladu sa članom 13d Trgovinskog zakonika (Handelsgesetzbuch – HGB) i najmanje 3.000 zaposlenih u Njemačkoj. Od 1. januara 2024. Zakon se primjenjuje i na preduzeća sa najmanje 1.000 zaposlenih u Njemačkoj.³

Preduzeća na koja se primjenjuje ovaj Zakon dužna su poštivati ljudska prava i zaštitu životne sredine i pridržavati se obaveze dužne pažnje na odgovarajući i efikasan način.⁴ Lanac snabdijevanja u smislu Zakona uključuje sve korake u Njemačkoj i inozemstvu koji su neophodni za proizvodnju proizvoda i pružanje usluga, počevši od vađenja sirovina do isporuke krajnjem kupcu, te uključuje djelovanje preduzeća u vlastitom poslovnom području, direktne i indirektne dobavljače.⁵ U okviru obaveza i sredstava predviđenih Zakonom, preduzeća moraju garantovati da u okviru njihovih lanaca snabdijevanja neće biti rizika i kršenja ljudskih prava ili negativnih utjecaja na životnu sredinu. Umjesto toga, moraju dokazati da su ispunili obaveze dužne pažnje opisane u odjeljcima 4 do 10 Zakona.

² Savezna vlada trenutno revidira i ažurira Nacionalni akcioni plan i uključuje Zakon u ukupnu strategiju o poslovanju i ljudskim pravima.

³ Da biste utvrdili broj zaposlenih, pogledajte Odjeljak 1 Zakona, vladino objašnjenje Memoranduma uz Zakon: BT-Drs. 19/28649, str. 33 i dalje, i poglavlje III Česta pitanja na internetskoj stranici BAFA-e. Preduzeća moraju kontinuirano i nezavisno procjenjivati da li spadaju u djelokrug primjene Zakona i dužna su u tom smislu dostaviti informacije BAFA-i (član 17 § 2 br. 1 Zakona).

⁴ Obaveze dužne pažnje su definisane u Odjeljku 3 § 1 Zakona. Odjeljak 3 § 2 Zakona navodi odlučujuće kriterije o prikladnosti, a član 4. stav 2. Zakona postavlja odlučujuće kriterije o efikasnosti mjera. BAFA-in Vodič o prikladnosti i efikasnosti pruža dodatna objašnjenja i savjete o praktičnoj provedbi.

⁵ Odjeljak 2 § 7 i 8 kao i član 5 § 1 Zakona.

Sve dok preduzeća ispunjavaju svoje obaveze dužne pažnje na efikasan i odgovarajući način, kršenje zaštićenog pravnog položaja ljudskih prava i zaštite životne sredine neće generalno predstavljati kršenje obaveza dužne pažnje.

Savezni ured za ekonomske poslove i kontrolu izvoza (Bundesamt für Wirtschaft und Ausfuhrkontrolle, BAFA) je odgovoran za kontrolu i provođenje Zakona. Pored procjene godišnjih izvješća i pritužbi pogođenih lica u vezi sa kršenjem obaveza dužne pažnje, BAFA provodi kontrole obaveznih preduzeća zasnovane na riziku. U slučaju nepoštivanja zakonskih zahtjeva, BAFA može naložiti preduzećima da provode odgovarajuće i neophodne mjere i izriču novčane i administrativne kazne. U slučaju novčanih kazni za teške prekršaje koji su utvrđeni pravosnažnom odlukom moguće je i isključenje iz javnih nabavki.⁶

II. Efekti Zakona na neobavezna preduzeća

Zakon utječe i na preduzeća koja ne spadaju u njegov djelokrug, ali su dobavljači ili zavisna preduzeća obaveznih preduzeća. To je zbog činjenice da obavezna preduzeća moraju poštivati ljudska prava i obaveze provjere životne sredine i u odnosu na preduzeća koja to nisu obavezna u svojim lancima snabdijevanja ako su:

- zavisna preduzeća koja su dio vlastitog (pripisanog) poslovnog područja⁷ ili
- direktni ili (pod određenim zahtjevima) indirektni dobavljači.

U mnogim slučajevima, obavezna preduzeća moraju se oslanjati na saradnju sa neobavezanim preduzećima – podružnicama ili dobavljačima u Njemačkoj ili inozemstvu – kako bi ispunila svoje obaveze dužne pažnje. To počinje implementacijom sistema upravljanja rizicima gdje se interesi zaposlenika i onih koji bi inače mogli biti pogođeni ekonomskim aktivnostima u lancima snabdijevanja i moraju uzeti u obzir na odgovarajući način.⁸ Pored toga, obaveznim preduzećima će biti potrebna podrška ili saradnja u vezi sa sljedećim obavezama dužne pažnje (pogledajte i predstavljanje zakonskih zahtjeva u sljedećim potpoglavljima):

- Analiza rizika⁹
- Preventivne mjere
- Korektivne mjere
- Žalbeni postupak¹⁰

Iako preduzeća izvan djelokruga primjene Zakona nisu obavezna sarađivati u vezi sa ljudskim pravima i ekološkom dužnom pažnjom, danas se već mnoga obavezna preduzeća obraćaju svojim dobavljačima zahtjevima i molbama za informacijama. Odbijanje saradnje može negativno utjecati na poslovni odnos sa obaveznim preduzećem i čak može dovesti do negativnih posljedica po ugovorni odnos – uključujući raskid.¹¹

⁶ Član 15, kao i članovi 22-24 Zakona.

⁷ Zavisna preduzeća u Njemačkoj i inozemstvu dio su poslovnog područja matične kompanije ako matična kompanija vrši odlučujući utjecaj na društvo grupe (član 2. stav 6. rečenica 3. Zakona).

⁸ Odjeljak 4, stav 4 Zakona.

⁹ BAFA-in vodič za analizu rizika nudi objašnjenja i savjete o praktičnoj primjeni:

https://vvv.bafa.de/EN/Suppli_Chain_Act/Risk_Analysis/risk_analysis_node.html

¹⁰ BAFA-in vodič za žalbeni postupak nudi informacije o praktičnoj primjeni:

https://vvv.bafa.de/EN/Suppli_Chain_Act/Complaints_Procedure/complaints_procedure_node.html

¹¹ Prijetnja raskidom saradnje u ugovornoj klauzuli već bi mogla biti nevažeća prema općim uslovima poslovanja.

1. Analiza rizika

Da bi provela vlastitu analizu rizika, obaveznim preduzećima će biti potrebne interne i eksterne informacije od dobavljača i podružnica u okviru vlastitog poslovnog područja. Ovo se odnosi na dobavljače i zavisna preduzeća koja su dio vlastitog poslovnog područja preduzeća i unutar i izvan opsega Zakona. Stoga se obavezna preduzeća okreću svojim dobavljačima s opsežnim upitnicima za samoprocjenu, zahtijevaju registraciju u alatima za upravljanje dobavljačima ili zahtijevaju posjete na licu mjesta ili revizije. U nekim slučajevima, ovi zahtjevi (npr. zahtijevanje od dobavljača da proslijede sve relevantne informacije na zahtjev) su dalekosežni.

Obavezna preduzeća moraju provesti ad hoc analizu rizika u slučaju tzv. „potkrijepljenog znanja“¹² ili u slučaju značajnih promjena poslovne aktivnosti ili rizične situacije¹³ u odnosu na indirektno dobavljače – dakle, dobavljače svojih dobavljača. Zbog toga su im obično potrebne informacije od njihovih direktnih dobavljača u vezi ne samo sa poslovanjem dobavljača već i njihovih dobavljača.¹⁴

Info odjeljak 1: Šta znači „potkrijepljeno znanje“ u kontekstu Zakona?

Ako preduzeće ima stvarne indicije koje ukazuju na moguće kršenje ljudskih prava ili obaveza u vezi sa zaštitom životne sredine kod indirektnih dobavljača, ono odmah mora provesti ad hoc analizu rizika. Takve stvarne indicije nisu samo mišljenja ili glasine, već sadrže provjerljive činjenične informacije. To uključuje vlastite uvide, izvješća o lošoj situaciji ljudskih prava u regiji proizvodnje, činjenicu da dobavljač pripada sektoru sa posebnim ljudskim pravima ili ekološkim rizicima ili indikacije nadležnih.

Dovoljno je da su indicije prisutne, odnosno da su ušle u sferu kontrole obavezanog poduhvata, tako da se mogu lako uzeti u obzir. Recimo, ovo je slučaj sa:

- informacijama putem žalbenog postupka,
- BAFA-inim smjernicama i izvješćima Savezne vlade koje preduzeće treba uzeti na znanje, npr. putem svog službenika za ljudska prava,
- medijskim izvješćima, izvješćima nevladinih organizacija (NVO) i izvješćima na internetu ako su očigledna jer su poznata u cijeloj industriji ili su dostavljena preduzeću.¹⁴

U slučaju smjernica, spiskova slučajeva i baza podataka inicijativa sa više zainteresovanih strana ili industrije, potkrijepljeno znanje u smislu Odjeljka 9 (3) će se pretpostaviti ako se informacije široko šire u industriji.

Neobavezna preduzeća mogu predvidjeti da će obavezna preduzeća morati uložiti određeni napor za analizu rizika i otkriti koje su sirovine, proizvodi i usluge posebno izloženi rizicima. Dakle, uz proizvodnju, centralnu ulogu u analizi imat će nabavka i prerada sirovina i poluproizvoda, njihov transport te odlaganje sirovina i proizvoda iz proizvodnog procesa. S obzirom na identifikaciju nekih rizika i kršenja, potrebno je i tehničko razumijevanje procesa proizvodnje.

2. Preventive mjere

Kada obavezna preduzeća pokušaju provesti preventivne mjere prema svojim direktnim dobavljačima, to pokušavaju učiniti poduzimanjem odgovarajućih mjera ili uvođenjem propisa, posebno unutar okvira

¹² Odjeljak 9, stav 3 Zakona, dodatna objašnjenja o „potkrijepljenom znanju“ daju, između ostalog, BMAS u njihovom najčešćem pitanja: <https://vvv.csr-in-deutschland.de/EN/Business-Human-Rights/Suppli-Chain-Act/FAK/fak.html>

¹³ Odjeljak 5 § 4 Zakona.

¹⁴ Dalje informacije o stepenu mogućnosti potkrijepljenog znanja mogu se naći u poglavlju VI. Česta pitanja na web stranici BAFA-e (na njemačkom)

postojećih ugovornih odnosa sa dopunskim ugovornim klauzulama ili kodeksom ponašanja. Zakon predviđa sljedeće preventivne mjere kao pretpostavljene primjere:

- uzimanje u obzir očekivanja u vezi sa ljudskim pravima i životnom sredinom pri izboru dobavljača,
- ugovorna uvjeravanja dobavljača da će poštivati pravila koja se odnose na ljudska prava i životnu sredinu koja zahtijeva viši menadžment preduzeća i da će ih na odgovarajući način rješavati duž lanca snabdijevanja,
- provođenje početnih i daljnjih mjera obuke za provođenje ugovornih uvjeravanja dobavljača,
- dogovaranje odgovarajućih mehanizama ugovorne kontrole i njihove implementacije zasnovane na riziku kako bi se provjerila usklađenost dobavljača sa strategijom ljudskih prava.¹⁵

Pored toga, obavezna preduzeća moraju razviti i implementirati strategije nabavke i prakse nabavke za sprečavanje ili minimiziranje identifikovanih rizika kod dobavljača. To, naprimjer, uključuje rokove isporuke, nabavne cijene ili trajanje ugovornog odnosa.¹⁶

Što se tiče indirektnih dobavljača, u slučaju potkrijepljenog saznanja o kršenju ljudskih prava ili zaštite životne sredine, Zakon generalno propisuje sljedeće preventivne mjere prema odgovornoj strani:

- primjena kontrolnih mehanizama,
- podrška u prevenciji ili izbjegavanju rizika,
- implementacija sektorskih ili međusektorskih inicijativa u okviru preduzeća.¹⁷

Mnoga obavezna preduzeća traže od svojih dobavljača da potpišu njihov Kodeks ponašanja (ili Kodeks ponašanja dobavljača). Kodeksi ponašanja (ili dodaci ugovornim sporazumima) obično uređuju i usklađenost sa ljudskim pravima i ekološkim očekivanjima te saradnju kako bi se ispunile obaveze dužne pažnje preduzeća (pružanje informacija za analizu rizika, saglasnost za revizije i posjete na licu mjesta, saradnja o preventivnim i korektivnim mjerama, podrška u mjerama za pristupačnost žalbenog postupka). Štaviše, često sadrže kontrolne mehanizme i posljedice za neusaglašenost.¹⁸

3. Korektivne mjere

Što se tiče korektivnih mjera, može se očekivati da će obavezna preduzeća tražiti saradnju od svojih dobavljača. Obavezna preduzeća imaju dalekosežne obaveze da rade na ispravkama u okviru vlastitog poslovnog područja: u Njemačkoj moraju okončati kršenja odgovarajućim korektivnim mjerama. I u inozemstvu, kao i kod obaveznih preduzeća koja su (pripisana) dio vlastitog poslovnog područja¹⁹ prekršaji moraju biti obustavljeni.

Ako obavezno preduzeće utvrdi kršenje ljudskih prava ili obaveze zaštite životne sredine koje se već dogodilo ili koje je neizbježno kod direktnog dobavljača, mora odmah poduzeti odgovarajuće korektivne mjere kako bi spriječio, okončalo ili minimiziralo opseg kršenja.²⁰ Mnoga kršenja se ne mogu okončati samo jednom mjerom, već je potrebno nekoliko koordinisanih mjera. Ako se kršenje kod direktnog dobavljača ne može otkloniti u bliskoj budućnosti, Zakon zahtijeva koncept za okončanje ili minimiziranje, što znači da obavezna preduzeća i dobavljači trebaju zajedno osmisliti i provesti plan korektivnih mjera.²¹

¹⁵ Odjeljak 6 stav 4 Zakona.

¹⁶ Vidjeti Odjeljak 6 § 3 br. 2 Zakona kao i Memorandum sa obrazloženjem Vlade u BT-Drs. 19/28649, str. 47.

¹⁷ Odjeljak 9 § 3 br. 2 Zakona.

¹⁸ Vidi poglavlje III. Vodiča za detaljnije razrade o prikladnosti ovog pristupa.

¹⁹ Vidjeti fusnotu 7.

²⁰ Odjeljak 7 § 1 Zakona.

²¹ Odjeljak 7 stav 2 Zakona.

Obavezna preduzeća također moraju osmisliti i provesti plan korektivnih akcija za ad hoc sprečavanje, okončanje ili minimiziranje ako imaju potkrijepljeno saznanje o kršenju ljudskih prava ili obaveze očuvanja sredine kod indirektnog dobavljača.²²

Obavezna preduzeća zavise od direktne i indirektne pomoći svojih dobavljača u implementaciji korektivnih mjera jer ih ne mogu provesti bez saglasnosti svojih dobavljača. Kako bi provela mjere kod indirektnog dobavljača, obaveznim preduzećima će generalno trebati direktan kontakt njihovog direktnog dobavljača sa indirektnim dobavljačem. Slično tome, neobavezna preduzeća mogu se osloniti na podršku obaveznih preduzeća.

4. Žalbeni postupak

Sva obavezna preduzeća moraju provesti žalbeni postupak koji omogućava internim i eksternim licima da informišu preduzeće o ljudskim pravima i rizicima za životnu sredinu ili njihovim kršenjima u vlastitom poslovnom području i lancima snabdijevanja. Žalbene procedure služe kao sistemi ranog upozorenja koji identifikuju i, idealno, rješavaju rizike i kršenja prije nego što ljudi i okolina budu oštećeni.

Da bi provela odgovarajuće i djelotvorne žalbene procedure, obavezna preduzeća se moraju oslanjati na razmjenu i saradnju u lancu snabdijevanja. Ona moraju provesti ili svoj odgovarajući žalbeni postupak ili se pridružiti eksternom postupku. Procedura mora biti dostupna potencijalnim uključenim stranama, uključujući zaposlene u lancu snabdijevanja.²³ U tu svrhu obavezna preduzeća moraju pružiti jasne i razumljive informacije u vezi sa dostupnošću i odgovornošću, kao i sa fazama postupka. Žalbeni postupak također mora zaštititi povjerljivost identiteta potencijalnih stranaka i osigurati efikasnu zaštitu od nepovoljnog položaja ili kazne zbog pritužbe.²⁴

Obaveznim preduzećima obično nedostaju informacije o lokalnim potencijalnim stranama kako bi osmislile koncept žalbenog postupka za ciljnu grupu. Ove informacije su vjerovatno potrebne već kada obavezno preduzeće osmišljava žalbeni postupak, jer žalbeni postupak koji je dostupan ciljnoj grupi može osmisliti samo uz poznavanje tih grupa i njihovih specifičnih okolnosti.²⁵ Obavezna preduzeća mogu dalje tražiti od svojih dobavljača da im pomognu u provođenju žalbenog postupka primanjem i prosljeđivanjem žalbi njima.

III. Granice korištenja dobavljača od obaveznih preduzeća

Pravne obaveze Zakona odnose se samo na preduzeća unutar područja primjene. Čak i tamo gdje Zakon zahtijeva da obavezna i neobavezna preduzeća sarađuju kako bi ispunila obavezu dužne pažnje, Zakon samo postavlja uslove u vezi sa obavezama obveznika. Konkretno, priroda obaveze dužne pažnje ne dozvoljava opći prijenos ovih obaveza. BAFA će razmotriti ovaj princip u kontekstu svojih kontrolnih i provedbenih zadataka.

1. Principi prikladnosti i efektivnosti

Obaveze Zakona dosljedno se odnose na principe primjerenosti i djelotvornosti, koji su usko povezani. Obavezna preduzeća moraju poštivati obaveze dužne pažnje u svojim lancima snabdijevanja na način koji je prikladan (za njih) kako bi se spriječili ili minimizirali rizici za ljudska prava i životnu sredinu²⁶ ili minimizirao opseg kršenja ljudskih prava i životne sredine.²⁷ Odgovarajući izbor mjera je dozvoljen samo među efikasnim mjerama. Principi prikladnosti i efektivnosti omogućavaju obaveznim preduzećima da

²² Odjeljak 9 § 3 br. 3 Zakona.

²³ Ovaj pojam uključuje i lica koja su (potencijalno) direktno pogođena povredom obaveze i druga lica koja nisu direktno pogođena (npr. rođaci, komšije).

²⁴ Odjeljak 8 stav 4 Zakona.

²⁵ Vidjeti BAFA-ine Smjernice o žalbenom postupku, str. 11.

²⁶ Članovi 3 § 1 i 4 § 2 Zakona.

²⁷ Član 7 § 1 rečenica 1 i član 9 § 3 br. 3 Zakona.

poduzmu pristupe zasnovane na riziku i da istovremeno ograniče prijenos obaveza iz Zakona na dobavljače.

Info odjeljak 2: Kriteriji prikladnosti Zakona

Pogodnost se utvrđuje na osnovu sljedećih kriterija:

- priroda i opseg aktivnosti obaveznog preduzeća,
- sposobnost obaveznog preduzeća da utječe na stranu koja je direktno odgovorna za ljudska prava ili rizik po životnu sredinu ili kršenje ljudskih prava ili obaveza u vezi sa životnom sredinom,
- tipično očekivana ozbiljnost kršenja, njena reverzibilnost i vjerovatnoća kršenja ljudskih prava i obaveza u vezi sa životnom sredinom.

Priroda kauzalnog doprinosa obavezanog preduzeća ljudskim pravima ili životnoj sredini ili riziku od kršenja ljudskih prava ili obaveza u vezi sa životnom sredinom.²⁸

Kriteriji prikladnosti ne stoje u specifičnoj hijerarhiji jedni prema drugima, već se moraju smatrati podjednakim. Stoga bi bilo skraćeno, naprimjer, procijeniti rizik samo na osnovu njegove sposobnosti utjecaja i zaključiti da se rizik ne mora istraživati od samog početka ako postoji mali ili nikakav utjecaj. Adekvatnost također znači da se zahtjevi za opsegom i rasponom analize i aktivnosti razlikuju od slučaja do slučaja.

To generalno također znači da će se prikladnost postupanja na način koji je u skladu sa zahtjevima dužne pažnje morati različito procijeniti za različita preduzeća u lancu snabdijevanja. Puka uvjerenja da dobavljači u cijelom lancu snabdijevanja ispunjavaju standarde obično ne predstavljaju efikasan i odgovarajući doprinos upravljanju rizicima obaveznog preduzeća.

Efikasne su one mjere²⁹ koje omogućavaju obaveznim preduzećima da identifikuju i minimiziraju rizike za kršenje ljudskih prava i životne sredine i spriječe, okončaju ili minimiziraju opseg povreda ljudskih prava i životne sredine ako je obavezano preduzeće izazvalo ili doprinijelo rizicima ili kršenju u okviru lanca snabdijevanja.³⁰ To znači da preduzeća moraju detaljno analizirati specifičnu situaciju, uzeti u obzir rizik i opredijeliti se za poseban pristup.³¹

Obavezna preduzeća moraju uzeti u obzir kapacitet svog dobavljača kako bi procijenila efikasnost mjere. Mjere obaveznih preduzeća koje su očigledno prezahtjevne (npr. neophodna finansijska sredstva) za dobavljača obično su neefikasne i neodgovarajuće. Kapaciteti dobavljača zavise posebno od resursa dobavljača, veličine, sektora i pozicije u lancu snabdijevanja, kao i od specifičnih lokalnih uslova.³²

2. Granice za prijenos obaveza sa Zakona na dobavljača

U praksi, neka obavezna preduzeća pokušavaju dobiti pismena uvjerenja od svojih dobavljača da su u skladu sa svim relevantnim standardima iz oblasti ljudskih prava i zaštite životne sredine i procesima dužne pažnje u lancima snabdijevanja. U nekim slučajevima čak žele i opća uvjerenja da je dobavljač u skladu sa Zakonom.

²⁸ Odjeljak 3 stav 2 Zakona.

²⁹ Odjeljak 4 stav 2 Zakona.

³⁰ Efikasno upravljanje rizikom zahtjeva dužno razmatranje interesa zaposlenih, što uključuje trgovinu sindikati i lica kao što su susjedi koji bi inače mogli biti pogođeni ekonomskim aktivnostima jednog preduzeće. Vidjeti odjeljak 4, stav 4 Zakona, kao i Vladin memorandum sa obrazloženjem u: BT-Drs. 19/28649, str. 44.

³¹ Za dalje informacije pogledajte BAFA-in vodič „Analiza rizika“.

³² Za ilustraciju vidjeti i negativan primjer 2.

Negativan primjer 1

Izvod iz (neprikladnog) Kodeksa ponašanja dobavljača između obaveznog preduzeća A i neobaveznog dobavljača B

Strane zaključuju sljedeći sporazum na osnovu obaveza preduzeća A prema njemačkom Zakonu o dužnoj pažnji u lancu snabdijevanja. Dobavljač je direktno obavezan poštivati Zakon samo ako se Zakon primjenjuje u skladu sa njegovim odredbama.

§ 1 Obaveze

Dobavljač se obavezuje na poštivanje ljudskih prava i zaštitu životne sredine. Obavezuje se da će poštivati:

- zabranu zapošljavanja lica na prinudnom radu,
- zabranu svih oblika ropstva i praksi sličnih ropstvu,
- zabranu nepoštivanja obaveza sigurnosti i zdravlja na radu po zakonu mjesta zaposlenja,
- zabranu izazivanja bilo kakve štetne promjene zemljišta, zagađenja vode, zagađenja zraka, emisija štetne buke ili prekomjernu potrošnju vode
- (...)

§ 2 Mjere

(1) Isporučitelj se obavezuje poduzeti mjere za sprečavanje i minimiziranje rizika za ispunjavanje obaveza prema § 1 u svojim lancima snabdijevanja.

(2) Snabdjevač je dužan u okviru analize rizika procijeniti postoje li specifični rizici. Identifikovani rizici se moraju adekvatno odmjeriti i odrediti im prioritet. Dobavljač se obavezuje obavijestiti preduzeća A o svakom povećanju rizika u kontekstu ovog sporazuma bez zahtjeva.

(3) Kada se identifikuju novi rizici, dobavljač je dužan provesti konkretne preventivne mjere za njihovo sprečavanje ili minimiziranje.

(4) Snabdjevač je dužan odmah pri identifikaciji provesti korektivne mjere kršenja ljudskih prava ili ekoloških obaveza.

(5) Dobavljač je dužan provesti postupak reklamacije koji omogućava trećim licima da prijave kršenja navedenih propisa.

(6) Preduzeće A zadržava pravo predložiti ili naložiti posebne mjere koje se odnose na obaveze prema § 1.

(...)

Takav sveobuhvatni sporazum nije u skladu sa zahtjevima Zakona i mogao bi podrazumijevati BAFA-ine kontrole obaveznog preduzeća.

Obavezna preduzeća su sama odgovorna za ispunjavanje obaveza dužne pažnje u svom poslovanju i u odnosu na direktne i indirektn³³ dobavljače. Obaveze Zakona se ne mogu prenijeti na dobavljače.

Detaljno, ovo znači sljedeće:

- Za razliku od obaveznih preduzeća, preduzeća izvan djelokruga nisu dužna provoditi procese za ispunjavanje obaveza dužne pažnje kao što je gore opisano. Shodno tome, BAFA neće provoditi protiv njih mjere izvršenja ili sankcije.

³³ U skladu sa članom 9. stav 3. Zakona, u slučaju potkrijepljenih saznanja, vidjeti polje za informacije 1.

- BAFA neće provoditi kontrole zasnovane na riziku neobaveznih preduzeća. Prema Zakonu, procjena obrazloženih pritužbi pogođenih lica odnosi se samo na obavezna preduzeća.
- Neobavezna preduzeća nisu obavezna da izvješćuju i polažu račune BAFA-i. Ne moraju objaviti izvješće u vezi sa ispunjavanjem svojih obaveza dužne pažnje ili podnijeti izvješće BAFA-i. Štaviše, nisu u obavezi direktno učestvovati u kreiranju ovakvih izvješća obaveznih preduzeća. Na njih se uglavnom ne odnose obaveze davanja informacija i predaje dokumenata.³⁴
- Obavezna preduzeća ne mogu zamijeniti odgovarajuću analizu rizika općim upućivanjem na ugovorne garancije ili odgovarajuće garancije svojih dobavljača u kojima se navodi da su njihovi lanci snabdijevanja bez rizika. Obavezna preduzeća moraju provesti vlastitu analizu rizika kako bi osigurala da ispunjavaju svoje obaveze prema Zakonu. Između ostalog, nezavisno prikupljene i provjerene nalazi o rizicima duž lanca snabdijevanja su relevantni. Preduzeća mogu pribjeći različitim metodama za analiza rizika. Zahtijevanje opsežnog i općeg samootkrivanja bez pozivanja na konkretne situacija ili specifični rizik dobavljača, međutim, nije u skladu sa pristupom zasnovanim na riziku i izaziva značajne napore za dobavljače. Takva praksa može rezultirati odgovarajućim BAFA-inim mjerama za obavezna preduzeća.
- Dalje, važno je napomenuti da su upotreba alata i evaluacija podataka samo dio procesa analize rizika. Obavezna preduzeća također mogu koristiti metode kao što su revizije ili standardi i smjernice kako bi se steklo sveobuhvatno razumijevanje rizika u njihovom lancu snabdijevanja. Dodatno, prilikom uspostavljanja upravljanja rizicima, u obzir se moraju uzeti interesi radnika i onih na koje ekonomska aktivnost u lancu snabdijevanja potencijalno može utjecati.³⁵ Ako obaveznim preduzećima dobavljači – opravdano ili neopravdano – uskraćuju objelodanjivanje traženih informacija u kontekstu analize rizika ili ako je to objelodanjivanje otežano, odgovornost je obaveznog preduzeća ukazati na ovu okolnost u okviru izvješćivanja. Obavezna preduzeća bi trebala moći konkretno dokumentovati na osnovu čega su pokušala prikupiti relevantne informacije, razloge zbog kojih prikupljanje informacija nije uspjelo i koje su alternativne mjere koristila za dobijanje informacija iz konkretne oblasti. U kontekstu izvješćivanja, BAFA će uzeti u obzir vjerodostojna objašnjenja na odgovarajući način i ispitati da li je i u kojoj mjeri preduzeće ispunilo svoju obavezu.³⁶

³⁴ U skladu sa članom 17. Zakona, obavezna preduzeća podliježu obavezi otkrivanja i predaje, u okviru kojih moraju dostaviti informacije i predati dokumente na zahtjev BAFA-e, što BAFA zahtijeva za obavljanje svojih statutarnih dužnosti. Obaveza se također odnosi na informacije o podružnicama, direktnim i indirektnim dobavljačima te predaju dokumenata ovih preduzeća u mjeri u kojoj je preduzeće ili lice dužno pružiti informacije ili predati informacije na raspolaganje ili je u poziciji dobiti tražene informacije zbog postojećih ugovornih odnosa. Što se tiče informacija i dokaza za utvrđivanje je li neko preduzeće obuhvaćeno Zakonom, sva preduzeća su dužna dati informacije BAFA-i (član 17 § 2 br. 1).

³⁵ Odjeljak 4, stav 4 Zakona.

Info odjeljak 3: Upotreba alata za analizu rizika

Pogodno je da se analiza rizika provede u nekoliko koraka. Preduzeća trebaju koristiti različite interne i eksterne izvore kako bi dobila odgovarajući pregled.³⁶

Prvo, korisno je prikupiti informacije specifične za sektor, zemlju i proizvod da bi se izvršila apstraktna analiza rizika. Ovaj korak se sastoji, naprimjer, od desktop-istraživanja (npr. korištenjem indeksa, izvješća NVO-a, UN-a, agencija i slično). Preduzećima su dostupni različiti alati i softverska rješenja u cilju analize rizika i stvaranja veće transparentnosti u njihovim lancima snabdijevanja. Važno je napomenuti, međutim, da sama upotreba takvih alata ne ispunjava vlastitu obavezu dužne pažnje preduzeća.

Zatim, preduzeća trebaju procijeniti u kojoj mjeri apstraktni rizik zaista postoji kod dobavljača (konkretni rizik iz analiza). Za ovaj korak, preduzeća mogu uključiti interna i eksterna znanja iz različitih odjeljenja i verifikovati pretpostavke sa iskustvenim vrijednostima, revizijama/certifikatima, uvidima iz inicijativa više zainteresovanih strana i sektora ili dijalogom sa (potencijalno) pogođenim licima i njihovim legitimnim predstavnicima. U tom kontekstu, preduzeća mogu pribjeći samoprocjenama dobavljača, upitnicima ili posjetama na licu mjesta.

- Provođenje preventivnih mjera obavezna preduzeća generalno ne mogu prenijeti na svoje dobavljače. Preventivne mjere moraju zadovoljiti prag prikladnosti i djelotvornosti i u odnosu prema dobavljačima. Oni ne ispunjavaju ovu obavezu dužne pažnje tako što se samo pozivaju na pismena uvjeravanja dobavljača. Generalizovane deklaracije o carini ne ispunjavaju ni ovu obavezu. Takva praksa može dovesti do odgovarajućih mjera BAFA-e protiv obaveznih preduzeća. Umjesto toga, preventivne mjere, uključujući ugovorna uvjeravanja, moraju uzeti u obzir rezultate na vlastitu analizu rizika i biti osmišljene na odgovarajući i efikasan način. Posebno bi trebalo da obavezna preduzeća precizno objasne identifikovane rizike i njihov prioritet prema dobavljačima.³⁷ Opseg napora koje preduzeća moraju poduzeti u kontekstu svoje obaveze korištenja sredstava prilikom implementacije mjera kod direktnih dobavljača također je identifikovan rizicima.
- Ako provođenje preventivnih mjera ne uspije jer dobavljač ne pruži garancije, napori obavezanog preduzeća da ispuni svoje obaveze dužne pažnje nisu ispunjeni ako se takve garancije nisu mogle očekivati od samog početka (npr. zbog opsežnih izuzeća od odgovornosti za nedostatak dobavljača ili nesrazmjerno visoki troškovi koji nisu pokriveni nabavnim cijenama). U odnosu na uslove ugovornih klauzula koje uključuju indirektnu dobavljače u preventivne mjere, važno je napomenuti da su ugovori na teret trećih lica uglavnom nevažeći.
- Generalno je odgovornost obaveznih preduzeća osigurati provođenje obuka i daljnjeg obrazovanja. Prvo i najvažnije, ona će podržati dobavljače u prepoznavanju i rješavanju ljudskih prava i rizika po životnu sredinu u ranoj fazi. Pored toga, trebala bi omogućiti dobavljačima da se pridržavaju i efikasno provode ugovorne obaveze. U ugovoru bi trebalo biti navedeno ko organizuje obuke i daljnje obrazovanje te ko snosi troškove.³⁸ Obavezna preduzeća mogu kontrolisati, npr. u uzorcima, provode li se dogovorene obuke i daljnje obrazovanje doista i dopiru li do relevantne ciljane grupe. Obuke i daljnje obrazovanje trebaju eksplicitno obuhvatiti sadržaj Zakona i međunarodne okvire na kojima se zasniva. Preduzeća mogu angažovati eksterne pružatelje usluga za te obuke i daljnje obrazovanje. U tom kontekstu, također je vrijedno napomenuti da obuke i daljnje obrazovanje obuhvataju sadržaje o zaštićenim pravnim položajima Zakona u specifičnom kontekstu dobavljača i njihovog poslovnog odnosa sa obaveznim preduzećem.³⁹

³⁶ Vidjeti Aneks poglavlja V ovog Uputstva kao i BAFA-in Vodič o analizi rizika.

³⁷ Za daljnja objašnjenja, vidjeti poglavlje IV.2. ovog Uputstva.

³⁸ Vidjeti također Odjeljak IV.3.a) u ovom Vodiču o odgovarajućoj podjeli troškova za korektivne mjere.

³⁹ Sljedeća lista pruža pregled relevantnih informacija i obuke (na njemačkom):

- Zakon nalaže obavezanim preduzećima da ugovorno dogovore odgovarajuće kontrolne mehanizme i da provode kontrole kod svojih dobavljača (npr. revizije). Samostalne izjave dobavljača mogu biti od pomoći za kontinuirano praćenje. Međutim, redovne pismene samostalne izjave da se dobavljači pridržavaju ugovornih zahtjeva o poštivanju ljudskih prava i zaštite životne sredine, nisu generalno dovoljne kao mjere kontrole. Ako obavezano preduzeće zahtijeva takve izjave na generalizovan i sveobuhvatan način od svih dobavljača, to može biti neprikladno i samim tim ne ispunjava zakonske obaveze provjere.
- Revizije se mogu koristiti za utvrđivanje stvarnih rizika i kršenja propisa kod dobavljača. Štaviše, mogu se koristiti kao kontrolne mjere za procjenu da li preventivne ili korektivne mjere dovode do željenog rezultata. Međutim, one su samo pokazatelj ispunjavanja očekivanja i samo ako predmetna revizija ispunjava određene uslove, uključujući nezavisnost i transparentnost.⁴⁰

<https://vvv.csr-indeutschland.de/DE/VirtschaftMenschenrechte/Umsetzungshilfen/Information-Beratung-SchulungVernetzung/Netzverkbildung-undSchulungen/netzverkbildung-und-schulungen.html>

⁴⁰ Revizije i certifikacije uvijek daju samo snimak trenutne situacije. Pored toga, određeni (strukturni) rizici možda neće biti otkriveni kroz reviziju. Vremenska ograničenja, ljubaznost prema klijentu (često revidiranom preduzeću), nedovoljno kvalifikovano osoblje ili čak korupcija mogu utjecati na rezultate i dovesti do situacija da se stvarni uslovi na lokaciji ne odražavaju na ispravan način. Dodatne informacije, uključujući i ulogu revizije u procesu dužne pažnje, može se naći u informativnom paketu, 8. Runder Tisch: Virtschaft & Menschenrechte - Austausch zwischen NGOs und Unternehmen⁴ o poslovanju i ljudskim pravima (na njemačkom):

https://virtshaftentwicklung.de/fileadmin/user_upload/5_Virtschaft_und_Menschenrechte/Aktuelle_Downloads/8_Runder_Tisch_Rolle_von_Audits.pdf

Info odjeljak 4: Uloga standarda u ispunjavanju obaveza pravne dubinske analize

Obavezna preduzeća se sve više oslanjaju na standarde kako bi ispunila svoje obaveze dužne pažnje. Oni mogu pomoći u sistematskom popisu, procjeni rizika, dogovoru o mjerama i kontroli dospijea obaveza ažurnosti u odnosu na direktne i indirektne dobavljače. Potrošači također sve više zasnivaju svoje odluke o kupovini na standardima koji obećavaju dobra i usluge proizvedene u skladu sa ljudskim pravima.⁴¹

Zakon ne daje prednost određenim standardima. Osim toga, Zakon ne precizira koji dokazi se moraju osigurati ili dogovoriti sa dobavljačem u konkretnom slučaju. Standardi mogu biti važan pomoćni alat da se pomogne obaveznim preduzećima da ispoštuju svoje obaveze dužne pažnje u lancima snabdijevanja. Oni, međutim, generalno ne izuzimaju preduzeća od njihovih obaveza dužne pažnje.

U mjeri u kojoj standardi uzimaju u obzir zakonske zahtjeve dužne pažnje, oni mogu poslužiti kao indikatori za ispunjenje obaveza dužne pažnje u kontekstu regulatornog ispitivanja procesa. Međutim, preduzeća trebaju biti svjesna ograničenja standarda i prvo razmotriti da li i u kojoj mjeri su izabrani standardi efikasni i pogodni za svoje svrhe.

Štaviše, standardi prate različite pristupe i ne zahtijevaju uvijek robusno upravljanje sistema. Kvalitet i kredibilitet standarda snažno zavise, između ostalog, od toga koje zainteresovane strane (npr. akteri društva) su bile uključene u njen razvoj i kako se kriteriji provjeravaju u praksi. U zemlji sa slabim upravljanjem, naprimjer, povećana ranjivost na korupciju može dovesti do podmićivanja kako bi se pokušalo utjecati na ishod pregleda usklađenosti sa standardima.

- **Obavezna preduzeća ne ispunjavaju svoju obavezu provođenja žalbenog postupka upućivanjem na žalbeni postupak dobavljača.** Neobavezna preduzeća ne moraju provoditi vlastiti žalbeni postupak u skladu sa Zakonom. Obavezna preduzeća ponekad pokušavaju ispuniti svoju obavezu da svoj žalbeni postupak učine dostupnim, isključivo obavezujući svoje dobavljače da provedu vlastitu proceduru za žalbe i da je učine dostupnim potencijalnim prijavljivačima u kontekstu njihovih poddobavljača. Ovo, međutim, ne ispunjava obavezu obaveznog preduzeća da provede odgovarajući žalbeni postupak i učini ga dostupnim. Umjesto toga, ona moraju sama osmisliti žalbeni postupak na način koji ljudima omogućava da ih obavijeste o rizicima i kršenjima ljudskih prava i ekoloških obaveza izazvanih poslovnim aktivnostima dobavljača. Konkretno, obavezna preduzeća moraju osigurati jasne i razumljive informacije u vezi sa postupkom i dostupnim kanalima žalbe. Također, žalbeni postupak mora štiti povjerljivost identiteta potencijalnih stranaka i osigurati efikasnu zaštitu od štete ili kažnjavanja zbog pritužbe.
- Obavezna preduzeća mogu koristiti internu proceduru, učestvovati u ekvivalentnoj eksternoj proceduri ili kombinovati interne i eksterne žalbene procedure. Budući da određivanje ciljne grupe žalbenog postupka i mjere za omogućavanje pristupa postupku za pritužbe u dubljem lancu snabdijevanja predstavlja posebne izazove za obavezna preduzeća, ona mogu procijeniti da li bi eksterni žalbeni postupak bio bolje rješenje. Eksterni žalbeni postupak je također posebno koristan ako druga obavezna preduzeća nabavljaju robu ili usluge od istog dobavljača.

Prilikom izrade ugovornih klauzula ili odredbi za kodeks ponašanja dobavljača, obavezna preduzeća moraju uzeti u obzir rezultate svoje analize rizika. Pri tome trebaju pažljivo ispitati koja su od ljudskih

⁴¹ Služba za pomoć za poslovanje i ljudska prava pruža dodatne informacije o ulozi standarda u skladu sa Vodećim principima UN-a u njihovom „Kompasu standarda“: [https://kompass.virtschaft-](https://kompass.virtschaft-entwicklung.de/en/standardscompass/vhat-can-standards-achieve)

[entwicklung.de/en/standardscompass/vhat-can-standards-achieve](https://kompass.virtschaft-entwicklung.de/en/standardscompass/vhat-can-standards-achieve)

prava i obaveza zaštite životne sredine navedenih u Zakonu relevantna za dotičnog dobavljača te se, ako je potrebno, baviti samo tim pojedinačnim rizicima i kršenjima i saopćavati to dobavljačima.

IV. Preporuke za saradnju u lancu snabdijevanja

Saradnju u lancu snabdijevanja treba shvatiti kao dinamičan proces zasnovan na dijalogu. Idealno, obavezna preduzeća sarađuju sa svojim dobavljačima fer i ravnopravno tokom dužeg perioda. Obavezna preduzeća moraju biti svjesna svoje uloge i utjecaja i fokusirati se na odgovarajuće ugovorene uslove u procesima kupovine, npr. cijenama i rokovima isporuke.⁴²

Od obaveznih preduzeća se može očekivati da provedu kombinaciju mjera podsticaja i kontrole. Mogući pristupi mjerama su provođenje zaštite na radu, obuke, strukturne ili tehničke promjene koje su neophodne prema zakonima o sigurnosti i zdravlju na radu, uvođenje održivog upravljanja otpadnim vodama, revizije/pregledi, veće nabavne cijene, podrška u obukama dobavljača ili certifikaciji proizvodnog mjesta. Dobavljači se mogu pripremiti za rastuće zahtjeve kupaca provođenjem procesa za minimiziranje rizika iz oblasti ljudskih prava i ekologije.

Neobavezni dobavljači, s druge strane, mogu se zapitati koje mjere mogu poduzeti kako bi dobili bolje razumijevanje rizika i načina na koji mogu početi da se njima bave.

Po ovom osnovu, obavezna preduzeća i neobavezni dobavljači bi također mogli ispitati kako se zajednički mogu baviti zahtjevima. U tom slučaju, obavezano preduzeće ima koristi od rješavanja rizika i kršenja propisa, a neobavezna preduzeća – bilo u Njemačkoj bilo ili u inozemstvu – dobijaju podršku u provođenju preventivnih i korektivnih mjera zasnovanih na riziku, koje su često složene i skupe. Obavezna preduzeća također moraju uzeti u obzir interese zaposlenih i onih na koje inače utječu poslovne aktivnosti u lancu snabdijevanja (npr. stanovnici okolnih zajednica).

Obaveze dužne pažnje su proces učenja za sve učesnike. U cilju stvaranja sinergije i dijeljenja iskustva učenja, obavezna preduzeća posebno trebaju razmjenjivati informacije sa drugima o identifikovanim rizicima u okviru inicijativa sa više zainteresovanih strana. Svrha treba biti traženje zajedničkog rješenja za jačanje ljudskih prava i ekološke odgovornosti duž lanaca snabdijevanja i vrijednosnih lanaca, naprimjer za sektor, grupu proizvoda, proizvod ili regiju.

1. Pristupi analizi rizika

Obavezna preduzeća trebaju procijeniti koje su im informacije od dobavljača zaista potrebne da bi provela odgovarajuću analizu rizika. Ova procjena je također vrijedna pažnje dobavljača. U mnogim slučajevima, obavezna preduzeća u velikoj mjeri traže informacije od svojih dobavljača. Ali nisu sve te informacije uvijek neophodne za odgovarajuću analizu rizika.

S obzirom na kriterije prikladnosti, pitati njemačkog dobavljača o, naprimjer, dječijem radu, najgorim oblicima dječijeg rada ili prinudnom radu – u zavisnosti od branše – može biti neosnovano.⁴³ Na prvi pogled, obaveznim preduzećima se može činiti jednostavnijim opsežno tražiti informacije od svih dobavljača bez pozivanja na dotični pojedinačni slučaj putem upitnika za samoprocjenu. Međutim, kada obavezna preduzeća zahtijevaju sve informacije od svih direktnih dobavljača, rizikuju da dobiju previše informacija, što ne pomaže u stvaranju boljeg razumijevanja izloženosti riziku u njihovim lancima snabdijevanja. Rezultati se često ne mogu koristiti za analizu rizika i stvaraju značajne napore i troškove za neobavezne dobavljače. Pošto analiza rizika služi za ispunjavanje zakonskih obaveza dužne pažnje obaveznih preduzeća, trebalo bi uravnotežiti napore i troškove i, pored izloženosti riziku, uvijek uzeti u obzir kapacitet i potrebe svog dobavljača.

⁴² Za informacije u vezi sa posljedicama prava konkurencije vidjeti Poglavlje IV.3.b) ovog Uputstva.

⁴³ U nekim sektorima su u prošlosti prijavljeni izolovani slučajevi prinudnog rada u Njemačkoj. Opća izjava da dobavljač ima sjedište u Njemačkoj (ili EU) i stoga nije povezan sa bilo kakvim rizicima za ljudska prava ili životnu sredinu bila bi stoga kratkovidna.

Negativan primjer 2

Obavezno preduzeće kontaktira sve uključene dobavljače sa istim upitnikom i traži od svih dobavljača da potpišu istu standardizovanu garanciju. U slučaju neodgovora, preduzeće prijeti negativnim posljedicama na poslovni odnos. Među kontaktiranim dobavljačima su, bez razlike, pružatelj IT usluga sa sjedištem u Njemačkoj, njemački advokatski ured koji konsultuje podružnicu u okviru vlastitog poslovnog područja obaveznog preduzeća i zanatska djelatnost.

Ovaj pristup ne ispunjava zahtjeve Zakona i može utjecati na kontrole aktivnosti BAFA-e.

Da bi se izbjegli preveliki zahtjevi prema neobaveznim dobavljačima u kontekstu analize rizika, obavezno preduzeće prvo treba utvrditi profil rizika direktnih i (ako je potrebno) indirektnih dobavljača u okviru apstraktne analize rizika. Ovi nalazi bi trebali biti osnova za daljnje mjere. Naprimjer, može biti neprikladno uključiti niskorizične dobavljače sa istim detaljima kao i one sa visokim rizikom. Ovo se također odnosi na uključivanje direktnih dobavljača zavisnih preduzeća koji su dio vlastitog poslovnog područja obaveznog preduzeća.

Mnogi dobavljači dobijaju veliki broj različitih upitnika koji, u suštini, zahtijevaju iste informacije, ali se razlikuju u detaljima i dizajnu. Popunjavanje ovih upitnika zahtijeva značajne napore. Ovdje bi moglo biti razumno razviti zajedničke formate upitnika, naprimjer unutar okvira sektorskih inicijativa. Obavezna preduzeća su također mogla provjeriti u kojoj mjeri već popunjeni upitnici ili obrasci za procjenu, tablice rezultata i slično od dobavljača softvera, sistemskih rješenja ili drugih izvora ispunjavaju njihove potrebe za informacijama. Interoperabilnost programa može uštedjeti resurse dobavljačima jer ne moraju popunjavati mnoštvo različitih upitnika i dostavljati dokumente na provjeru. Obavezna preduzeća trebaju osigurati da programi i rješenja koja koriste budu što je moguće interoperabilniji sa drugim pružateljima usluga, naprimjer dozvoljavanjem softveru da integriše podatke iz drugog programa putem interfejsa.

Sektorska i međusektorska udruženja mogu značajno doprinijeti analizi rizika, npr. razvojem usluga za analize višeg nivoa u odnosu na specifične proizvode, usluge ili regije koji su posebno relevantne za njihove članove. Članovi ih mogu koristiti za podršku vlastitoj analizi rizika.

Primjer 1: Pomoć trgovinskog udruženja u analizi rizika

Trgovinsko udruženje A zastupa ekonomske, pravne i političke interese oko 800 njemačkih preduzeća. Članovi su uglavnom mala i srednja preduzeća ali obuhvataju i nekoliko preduzeća sa više od 1.000 zaposlenih koja spadaju u djelokrug Zakona (2024). i shodno tome moraju ispuniti obaveze dužne pažnje. Udruženje A želi podržati svoje članove u provođenju Zakona odgovaranjem na pitanja u vezi sa Zakonom, davanjem preporuka za sektor i pomoći pri analizi rizika i drugim obavezama dužne pažnje.

U tom cilju, A prvo provodi (dobrovoljnu) anketu o proizvodima, materijalima, komponentama i zemljama porijekla među članovima. Sa ovim informacijama (drugi izvori i stručnjaci iz industrije), A provodi godišnju studiju o rizicima specifičnim za sektor i zemlju. Ta studija obuhvata ankete među potencijalno pogođenim licima u najvažnijim zemljama porijekla članica A. Radna grupa zatim razmatra i dokumentuje rezultate i uvide u procjenu rizika specifične za industriju.

Svi članovi mogu pristupiti procjeni rizika putem lako dostupnog formata koji osigurava udruženje („alat“). Članovi mogu koristiti procjenu rizika kao osnovu za svoju konkretnu analizu rizika. Pored toga, mogu unijeti podatke o dobavljačima kako bi dobili početnu procjenu specifičnu za sektor i zemlju za vlastitu apstraktnu analizu rizika, kao i savjete o tome kako da postupate sa dobavljačima.

Udruženje ističe svojim preduzećima članicama da je ovo samo pomoćno sredstvo i ne zamjenjuje obavezu provođenja analize rizika. I mali i srednji i obavezni članovi koriste alat industrijskog

udruženja za početnu procjenu rizika. Radna grupa redovno provjerava efikasnost alata i prilagođava ga ako je potrebno.

Obavezna preduzeća također mogu postaviti pitanja u vezi sa poddoblavljačima. Transparentnost i znanje u lancu snabdijevanja su generalno ključni za ispunjavanje obaveza dužne pažnje. Dobavljači se, međutim, često boje da se ove informacije mogu koristiti kako bi ih se zaobišlo u lancu snabdijevanja. Dok se proizvodna preduzeća često specijalizuju za određeni korak u lancu vrijednosti i manje oklijevaju otkriti porijeklo svojih sirovina ili poluproizvoda, zahtjev za transparentnost u lancu snabdijevanja postavlja značajan poslovni rizik za trgovce i uvoznike. Dobavljači trebaju stupiti u dijalog sa obaveznim preduzećima kako bi se razvilo zajedničko razumijevanje o tome koje su informacije zapravo potrebne.

Podaci o poslovnim odnosima i lancima snabdijevanja su generalno zaštićeni kao poslovna tajna. Također je moguće da obavezna preduzeća zatraže informacije koje dobavljači ne smiju proslijediti jer su se zauzvrat obavezali da neće otkrivati podatke u odnosu na svog dobavljača ili zbog važećih zakona.

Info odjeljak 5: Informacije neophodne (između ostalog) za analizu rizika

- Informacije o identifikovanim rizicima i prekršajima.
- U slučaju rizika i prekršaja: informacije o zemlji ili regiji, nivou lanca vrijednosti, o poslovnim aktivnostima u vezi sa rizikom ili kršenjem zakona, o broju oštećenih lica, veličine ugrožene oblasti i štete životne sredine, preventivne ili korektivne mjere koje su već poduzete, ako je primjenjivo.
- Informacije o tome da li dobavljač sam provodi analizu rizika i metodu.
- Informacije o sirovinama, poluproizvodu i uslugama koje su korištene za kreiranje proizvoda ili usluga: Iz kojih su zemalja? Kako se nabavljaju sirovine i proizvode poluproizvodi i proizvodi? (za sve faze lanca snabdijevanja).
- Dokumenti o reviziji i certifikaciji koji se odnose na prostorije dobavljača, ako su dostupni (mogu biti neophodni sporazumi o neotkrivanju).⁴⁴

U kontekstu analize rizika, obavezna preduzeća mogu tražiti od svojih dobavljača dozvolu da ih posjete ili provedu reviziju. Ponekad obavezna preduzeća u tom kontekstu pokušavaju steći široku kontrolu prava nad dobavljačima kroz ugovorne sporazume, naprimjer, u obliku kodeksa ponašanja. To dovodi do poteškoća u praksi. Dobavljači često nisu voljni ili ne mogu pružiti takva prava kontrole obaveznim preduzećima. Prekomjerna prava kontrole i revizije mogu biti nevažeća prema ugovornom pravu.⁴⁵ Dobavljači stoga trebaju pažljivo ispitati takve sporazume sa pravne tačke gledišta, posebno u pogledu nedostataka ili pretjeranih zahtjeva.

Iako dobavljači po Zakonu ne moraju sarađivati sa svojim poslovnim partnerima, to može zaoštriti poslovni odnos ako potpuno odbiju sarađivati u vezi sa zahtjevima za informacijama, budući da se obavezna preduzeća uglavnom oslanjaju na informacija svojih dobavljača kako bi ispunila svoje obaveze dužne pažnje. Neobavezna preduzeća su slobodna da ispune ove zahtjeve ili ne, te bi trebala postupati oprezno i na način koji minimizira podatke prilikom rješavanja takvih zahtjeva.

⁴⁴ Vidjeti i info odjeljak 4 u vezi sa ulogom standarda i certifikata.

⁴⁵ Vidjeti član 307 § 1 rečenica 1, § 2 Njemačkog građanskog zakonika.

Dobavljači trebaju pitati za koju svrhu su njihovim kupcima tačno potrebne tražene informacije kako bi donijeli pravu odluku mogu li i u kojoj mjeri dati uvid u vlastitu ponudu i lance vrijednosti. Također, trebalo bi da zatamne osjetljive informacije i ugovorno osiguraju korištenje informacija samo u posebne svrhe, kao i povjerljivost putem ugovora o neotkrivanju (NDAs). Također je moguće da dugoročni ugovorni odnosi mogu umanjiti zabrinutost dobavljača u lancu snabdijevanja uz pomoć informacija dobijenih u analizi rizika.

Cilj je ravnopravan dijalog kako bi se riješila ova tenzija. Pri tome obavezna preduzeća trebaju razmotriti interese koji su u pitanju u odgovarajućem kontekstu. Mogući pristupi mogli bi biti da dobavljači otkriju samo određene podatke (npr. proslijeđivanje rezultata revizije bez imenovanja poddobavljača ili korištenja posredničke platforme) ili da im obavezno preduzeće osigura alate i (finansijska) sredstva pomoću kojih mogu sami bolje analizirati i adresirati rizike u uzvodnom lancu.

Info odjeljak 6: Kako postupiti sa osjetljivim informacijama?

- Procjena koje su informacije potrebne.
- Zacrnjivanje određenih informacija:
 - koje nisu potrebne za zahtjev,
 - kada postoji pravni interes za zaštitu informacija (poslovne tajne),
 - kada ugovori o tajnosti sa poddobavljačima zabranjuju otkrivanje,
 - kada važeći zakon zabranjuje otkrivanje.
- Zaštita osjetljivih informacija putem ugovora o neotkrivanju:
 - informacije se ne mogu dijeliti,
 - informacije se mogu koristiti samo u određene svrhe,
 - komunikacija samo sa određenim akterima.

2. Pristupi preventivnim mjerama

Kada obavezna preduzeća traže od svojih dobavljača da potpišu ugovore, trebaju pažljivo procijeniti šta se od njih traži, da li su dobavljači u stanju izvršiti obaveze i da li je ugovor uravnotežen. Dobavljači generalno trebaju biti oprezni kada ugovorno osiguravaju okolnosti nad kojima nemaju znanja ili kontrole. Dok su dobavljači obično upoznati sa situacijom u svojoj poslovnoj oblasti, možda imaju samo malo znanja o poddobavljačima ili u dubljem lancu snabdijevanja.

Uvjeravanje da su određeni standardi ispunjeni može dovesti do ugovornih potraživanja. Preduzeća bi trebala biti posebno oprezna ako trebaju biti odgovorna za određene okolnosti. Zakon ne utvrđuje način odgovornosti između ugovornih strana duž lanaca snabdijevanja. Međutim, moguće je da su dobavljači odgovorni za pogrešna ili neispunjena uvjerenja. Stoga, stranke trebaju pažljivo procijeniti koje mjere, i posebno, postignuća trebaju poduzeti u kontekstu ugovornih izmjena i dopuna koje su opravdane Zakonom. Ako je potrebno, dobavljači trebaju tražiti individualni pravni savjet. Dalje, preduzeća mogu biti odgovorna za obmanjujuće oglašavanje sa standardom koji na kraju nije ispunjen bez obzira na odnos sa dobavljačem. Oni čak mogu biti odgovorni prema krajnjim kupcima (sve dok postoji ugovorni odnos). Stoga je uvijek preporučljivo pažljivo ispitivanje kada se rješavaju specifični standardi i njihovi zahtjevi.

Obavezna preduzeća bi trebala uz ugovorne garancije primijeniti mehanizme kontrole, obuka i daljnog obrazovanja, istovremeno prateći troškove kontrolnih mjera poput revizije kako bi se izbjegli sukobi. Dobavljači možda neće moći pokriti troškove nastale ispunjavanjem standarda i provođenjem dužne pažnje kada cijene ostanu nepromijenjene. Posebnu pažnju treba obratiti na obavezna preduzeća i efekte troškova za dobavljače u dubljem lancu snabdijevanja koji bi mogli imati slabiju pregovaračku poziciju. Dobavljači bi se mogli boriti sa pokrivanjem troškova za sigurnost i zdravlje u radu, zaštitu životne sredine i adekvatne plate za život. Stoga obavezna preduzeća uvijek trebaju razmotriti svoje nabavke, strategije i prakse kupovine.

Primjer 2: Obuke dobavljača o Kodeksu ponašanja

Obavezno preduzeće trguje tropskim voćem i ima mnogo dobavljača u zemljama juga, a neke i u zemljama visokog rizika. Nekvalifikovana ili niskokvalifikovana radna snaga se često koristi u berbi voća, a mnoga preduzeća koriste sezonske radnike i radnike migrante. Tokom analize rizika, preduzeće uočava visoke rizike za zaštićene pravne položaje, posebno u pogledu prinudnog rada, dječijeg rada, operativne sigurnosti i zdravlja, adekvatne plate za život, slobode udruživanja i prava na kolektivno pregovaranje te kršenja kroz upotrebu snaga sigurnosti.

Kao prvi korak, preduzeće želi poslati svoj Kodeks ponašanja visokorizičnim poslovnim partnerima. Cilj je cjelokupno i obostrano regulisati saradnju kako bi se ispunile obaveze dužne pažnje i postaviti minimalne zahtjeve za poštivanje prava na radnim mjestima te ciljeve na kojima treba raditi. Preduzeće zna da uvjeravanja o nepostojanju rizika ili kršenju prava nisu nerealna u odnosu na već identifikovane rizike. Također, pretpostavlja se da neće svi dobavljači razumjeti Kodeks ponašanja i njegovu pozadinu. Preduzeće se također boji da bi dobavljači mogli prikriti probleme iz straha od nedostataka, što bi zauzvrat ometalo ispunjenje dužne pažnje. Brinu se i da bi neki dobavljači mogli odbiti potpisati Kodeks ponašanja i sarađivati jer na to nisu zakonski obavezni.

Kako bi se spriječili ovi problemi, preduzeće se pobrinulo da Kodeks ponašanja opisuje procese dužne pažnje kao zajednički zadatak u smislu zajedničke odgovornosti te da predviđa pravo na raskid ugovora samo kao krajnju mjeru u slučaju veoma ozbiljnih povreda i samo ako dobavljač odbije saradnju ili ako do poboljšanja ne dođe ni nakon ponovljenih pokušaja. Preduzeće dalje želi omogućiti svojim dobavljačima da ispune obaveze koje proizlaze iz Kodeksa ponašanja, a koji prvo zahtijeva zajedničko razumijevanje procesa dužne pažnje i saradnje u značenje Kodeksa ponašanja.

U tom cilju, preduzeće ne samo da šalje svoj Kodeks ponašanja svojim dobavljačima već i osigurava obuku o vlastitim troškovima. Obuka pokriva Zakon o dužnoj pažnji u lancima snabdijevanja i potrebe preduzeća da sarađuje sa svojim dobavljačima. Pored toga, obuka objašnjava sadržaj Kodeksa ponašanja preduzeća, očekivanja i kako mogu sarađivati da bi ispunili obaveze dužne pažnje kao zajedničku odgovornost.

Info odjeljak 7: Pitanja za procjenu praksi nabavke i kupovine

- Da li se uzimaju u obzir troškovi poštivanja ljudskih prava i životne sredine (npr. pregovori o cijeni)?
- Da li se uzimaju u obzir potencijalna povećanja troškova, naprimjer zbog rasta minimalnih plata, troškova života ili inflacije (npr. sa klauzulom o eskalaciji cijene)?
- Kako su uključeni troškovi za adekvatne plate za život?
- Da li su pokriveni troškovi za mjere kao što su revizije ili obuka, koje se provode u interesu obaveznih kompanija?
- Da li su finansijski podsticaji za dobavljače povezani sa stalnim poboljšanjima u pogledu ljudskih prava i ekoloških obaveza (npr. kroz garancije za dalje narudžbe, duže ugovorne rokove ili veći opseg kupovine)?
- Da li su uslovi ugovora osmišljeni tako da ne nameću nesrazmjernost tereta za dobavljača (npr. kroz nepoštene uslove plaćanja, plaćanja koja nisu posebno povezana sa prodajom proizvoda dobavljača ili uslove za promjenu i otkazivanje narudžbi)?
- Da li su rokovi isporuke i specifikacije proizvoda dizajnirani tako da ih dobavljači mogu ispuniti bez kršenja prava (naročito radnog vremena)? (Da bi se izbjeglo kršenje prava, ugovori mogu npr. dozvoliti dobavljačima da odbiju izvršenje ili podugovor u vezi sa pravom na prigovor za poštivanje ljudskih prava.)
- Koje podsticaje pružaju uslovi ugovora (kratki ugovorni rokovi često ne dozvoljavaju dobavljačima da investiraju u operativnu sigurnost i zdravlje ili zaštitu životne sredine)?
- Koje podsticaje pružaju prava na raskid ugovora? Da li su identifikovani i riješeni negativni utjecaji na ljudska prava i životnu sredinu koji mogu rezultirati raskidom ugovora?

Obavezna preduzeća mogu sarađivati sa svojim dobavljačima i drugim akterima na provođenju preventivnih mjera kod indirektnog dobavljača. Ako dobavljači ne žele dijeliti informacije koje omogućavaju otkrivanje identiteta poddoblavljača, obavezna preduzeća mogu umjesto toga podržati svoje dobavljače u implementaciji preventivnih mjera. Obavezna preduzeća bi mogla sama provesti preventivne mjere kod neobaveznih dobavljača, naprimjer tako da poddoblavljač pristane poštivati Kodeks ponašanja. Provođenje preventivnih mjera kod indirektnog dobavljača u većini slučajeva moguće je samo kada je indirektni dobavljač poznat obaveznom preduzeću i može ga kontaktirati. Dobavljači u ovim slučajevima trebaju očekivati da njihovi klijenti traže takve informacije.

Također, obavezna preduzeća trebaju osigurati da najave preventivne mjere svojim dobavljačima sa adekvatnim vremenskim okvirom kako bi se mogli prilagoditi novoj situaciji. Generalno, nije dovoljno samo se pozvati na pravne zahtjeve Zakona.

Info odjeljak 8: Pitanja za saradnju na preventivnim mjerama

- Da li se od dobavljača traži da garantuje za okolnosti o kojima nema ili ne može imati saznanja?
- Da li su ugovorne garancije izbalansirane u smislu zajedničke odgovornosti?
- Da li se troškovi za mjere kontrole (npr. revizije) trebaju podijeliti na odgovarajući način?
- Da li obavezna preduzeća i dobavljači sarađuju na preventivnim mjerama kod indirektnog snabdjevača da razuman način?
- Da li dobavljač mora sam snositi odgovornost ili je teret troškova uravnotežen?
- Zahtjevi za objelodanjivanje informacija koje identifikuju dobavljače koji se nalaze iznad:
 - ugovori o neotkrivanju, uključujući namjeravanu upotrebu i ugovornu kaznu, ako je neophodno,
 - garancija nastavka saradnje ako se prijave kršenja i ako se pokažu ozbiljni naponi i pristupi poboljšanju kako bi se izbjegla tajnost u vezi sa postojećim kršenjima.

Ako dobavljači već primjenjuju preventivne mjere kod svojih dobavljača, obavezna preduzeća trebaju procijeniti da li ove mjere u potpunosti minimiziraju rizik. Ako to nije slučaj, trebaju dalje analizirati da li kriteriji primjerenosti zahtijevaju od njih da dodatno provode vlastite mjere.

Info odjeljak 9: Omogućavanje prije povlačenja

Zakon obavezuje preduzeća da raskinu poslovne odnose pod određenim pretpostavkama i kao krajnju mjeru. Zakon ne predviđa povlačenje preduzeća iz teških konteksta. Prekidanje poslovnih odnosa ne mora nužno smanjiti rizike ili prekinuti prekršaje. Umjesto toga, ovo može predstavljati dodatni rizik i dovesti do daljnjeg pogoršanja uslova života i rada.

Raskid poslovnog odnosa je potreban samo ako:

1. obavezno preduzeće povredu zaštićenog pravnog položaja ocjenjuje kao veoma tešku,
2. provođenje mjera razvijenih - sa dobavljačem - u konceptu ne osigurava pravni lijek nakon isteka vremena navedenog u konceptu,
3. preduzeće nema drugih blažih sredstava,
4. povećanje sposobnosti utjecaja nema izgleda na uspjeh.⁴⁶

Treba napomenuti da sama činjenica da država nije ratifikovala jednu od konvencija navedenih u Dodatku Zakona ili ih nije implementirala u nacionalno pravo ne dovodi automatski do obaveze prekida poslovnog odnosa.

3. Pristupi za korektivne mjere

Ako obavezno preduzeće želi planirati ili provesti korektivne mjere kod dobavljača, potrebna mu je najmanje njegova saglasnost. Implementacija ovih mjera potencijalno zahtijeva pristup prostorijama dobavljača radi kreiranja promjena, što je moguće samo uz saglasnost dobavljača. U većini slučajeva dobavljači neće moći postići pravni lijek samo dajući uputstva svojim dobavljačima da prestanu sa

⁴⁶ Odjeljak 7 stav 3 Zakona.

određenim radnjama. Umjesto toga, saglasnost se često može postići samo kombinovanjem nekoliko složenih mjera. U mnogim slučajevima, i obavezano preduzeće treba informacije za izradu mjera, bilo kao pojedinačne mjere, bilo kao plana mjera. Koje su informacije potrebne zavisi od uočenog kršenja i neophodnih korektivnih mjera. Siguran rad, rad bez ugrožavanja zdravlja ili rad bez negativnog utjecaja na životnu sredinu može zahtijevati detaljne tehničke informacije.

Moguće je da pravni lijek uključuje naknadu štete pogođenim licima, naprimjer zato što im je zdravlje narušeno pa su imali troškove liječenja ili su izgubili prihod. U ovim slučajevima, lijek je moguć samo ako obavezno preduzeće kontaktira pogođena lica ili njihove legitimne predstavnike. To pak zahtijeva informacije koje obavezna preduzeća uglavnom dobijaju samo od svojih dobavljača.

Za planiranje i provođenje korektivnih mjera kod indirektnog dobavljača, obavezno preduzeće se generalno okreće svojim direktnim dobavljačima koji su s njim u kontaktu. Dok bi u kontekstu analize rizika, obavezna preduzeća trebala pažljivo procijeniti koje su im informacije zaista potrebne te biti oprezna sa informacijama koje se odnose na identitet poddoblavljača, na kraju bi za korektivne mjere moglo biti potrebno saznati identitet indirektnog dobavljača.

Ovo je poseban slučaj jer je za provođenje korektivnih mjera kod indirektnog dobavljača potrebno poznavanje njegovog identiteta i mogućnosti komunikacije. Dobavljači mogu očekivati da će im se kupci obratiti pitanjima ove vrste. U ovom kontekstu, moguće je da obavezna preduzeća podržavaju svoje direktne dobavljače u provođenju korektivnih mjera ako ne žele objelodaniti informacije u vezi sa poddoblavljačima. Ova podrška se može kretati do potpunog pokrivanja troškova – u zavisnosti od kriterija primjerenosti – do toga da se dogovore o odgovarajućoj podjeli troškova. Obavezna preduzeća ne bi trebala koristiti nedostatak saradnje ili podrške dobavljača u provođenju korektivnih mjera kao razlog za raskid poslovnog odnosa.⁴⁷

Što se tiče samog provođenja mjera, može se uzeti u obzir nekoliko aktera:

- Moguće je da obavezna preduzeća sama provedu mjeru kod direktnog ili indirektnog dobavljača kod kojih će se poduzeti korektivne mjere.
- Obavezano preduzeće, međutim, može provesti mjeru i zajedno sa drugim akterima ili daljnjim posredničkim dobavljačima. Ovo se posebno može uzeti u obzir ako i oni spadaju u područje primjene Zakona. Provođenje mjera zajedno sa drugim kupcima ili posredničkim dobavljačima moguće je iako indirektni dobavljač nije obavezan prema Zakonu. U ovom kontekstu, važno je napomenuti da oni možda nemaju zakonsku obavezu osigurati pravni lijek i obavezana preduzeća moraju pregovarati o svom učešću u korektivnoj mjeri. Ovi neobavezni kupci odnosno posrednički dobavljači bi mogli biti zainteresovani da učestvuju u korektivnim mjerama iz drugih razloga, naprimjer zato što su prema drugim zakonima obavezni na korektivnu mjeru ili dužnu pažnju ili iz reputacijskih razloga.
- Druga opcija je da dobavljači, kod kojih će se izvršiti pravni lijek, provedu mjeru sami i dobiju podršku od obavezanog preduzeća.

U svim ovim konstelacijama, preduzeća trebaju osigurati da se **troškovi** korektivnih mjera **podijele** na odgovarajući način.

Primjer 3: Provođenje korektivnih mjera kod indirektnog dobavljača

Modna kompanija ima svoju kolekciju koju proizvodi dobavljač u Indiji, između ostalih.

Pored izrade, u njihovim proizvodnim pogonima odvija se i proizvodnja viskoznih vlakana od celuloze, pređenje vlakna i njihovo bojenje. Kao dio analize rizika, modna kompanija uzima pristup zasnovan na riziku i vrši reviziju kod ovog dobavljača. Revizija pokazuje da se različite hemikalije koje se koriste u proizvodnji viskoze, uključujući visoko toksičan ugljikov disulfid, ne prečišćavaju

⁴⁷ Info odjeljak 6 pruža dodatne informacije o principu „omogućavanje prije povlačenja“.

pravilno iz otpadnih voda u obližnju rijeku. Zbog snažnog ispoljavanja kriterija prikladnosti (posebno, postoje ozbiljni zdravstveni rizici za stanovnike nekoliko lociranih zajednica duž rijeke), modna kompanija odlučuje provesti vlastite mjere sanacije uz visoku potrošnju resursa.

Pored saniranja ekološke štete koja je već nastala i obeštećenje štićenika koji su se već razboljeli, korektivne mjere uključuju prilagođavanje fabrike viskoze tako da dobavljač više ne odlaže hemikalije preko otpadnih voda. U tom cilju, neke od korištenih hemikalija će se zadržati i reciklirati.

Modna kompanija može planirati i provoditi ove mjere samo zajedno sa svojim dobavljačem. Za planiranje mjera, modnoj kompaniji je potrebna precizna informacije o biljci viskoze. Nije moguće izvršiti izmjene na postrojenju bez saglasnosti dobavljača. Pored toga, modna kompanija se suočava sa pitanjem kako podijeliti troškove između sebe i dobavljača za adaptaciju postrojenja, uklanjanje počinjenje štete na životnoj sredini i obeštećenje stanovnika koji su se razboljeli. Ovaj drugi je u svakom slučaju prema indijskom zakonu obavezan pročišćavati otpadne vode i zabranjeno mu je ispuštanje opasnih hemikalija u vodene tokove.

Prilikom provođenja korektivnih mjera kod direktnih i indirektnih dobavljača, obavezna preduzeća ponekad pokušavaju ugovorno obavezati svoje dobavljače da provedu korektivne mjere u vlastitom poslovnom području ili kod svojih uzvodnih dobavljača. S jedne strane, ovdje se također primjenjuje princip da su ugovori sklopljeni na štetu trećih strana nevažeći. S druge strane, samo prenošenje obaveza ne ispunjava zahtjeve efektivnosti i prikladnosti za preduzeće koje je obavezano zakonom. To je zato što je, posebno u kontekstu korektivnih mjera, efektivna i proporcionalna podjela troškova u skladu sa kriterijima efektivnosti i prikladnosti centralna.

Primjer 4: Provođenje korektivnih mjera kod indirektnog dobavljača

Veliki njemački prodavač hrane nabavlja robu tokom sezone šparoga i jagoda od farme u regiji. Iz medijskih izvješća preduzeće saznaje da je jedan od njegovih direktnih dobavljača rekao da je prekršio zakonsku minimalnu zaradu i propise o sigurnosti i zdravlju na radu među sezonskim radnicima koje zapošljava. U prošlosti je dobavljač obavijestio obavezno preduzeće putem upitnika za samoprocjenu, a kasnije se ugovorno obavezao raditi na ispunjavanju određenih ljudskih prava i ekoloških standarda. Među tim zahtjevima su i isplata zakonske minimalne plate i ispunjavanje zakonskih uslova za sigurnost i zdravlje na radu. Pravosnažni ugovorni sporazum također predviđa mogućnost nenajavljenih posjeta na licu mjesta radi praćenja poštivanja obaveza obaveznog preduzeća. Ugovor, međutim, uključuje i obaveze za obavezno preduzeće da putem odgovornih praksi nabavke izbjegne negativni utjecaje i podrži dobavljače u ispunjavanju standarda. Obavezano preduzeće ima pravo raskinuti ugovorni odnos u slučaju teže povrede koja se ne može otkloniti i u slučaju ponovnog odbijanja saradnje od strane dobavljača.

Zbog visokog standarda zaštite na mjestu proizvodnje i dugogodišnjih poslovnih odnosa bez prigovora, obavezano preduzeće još nije iskoristilo svoje pravo da posjete lokaciju, već se isključivo oslanja na uvjeravanja dobavljača.

Zbog izvješća medija, obavezno preduzeće obilazi i pregledava lokaciju. Kako ne bi ugrozilo svrhu posjete, obavezano preduzeće se ne najavljuje unaprijed. Inspekcija lokacija, konsultacije sa zaposlenima u okruženju povjerenja i procjena platnih lista potvrđuju da je dobavljač prekršio propise o sigurnosti i zdravlju na radu kao što su osiguravanje maski za lice i dezinfekcionog sredstva te dovoljno ventilacije u smještaju, te da je svoje zaposlene plaćao ispod minimalne plaće.

Kada se razgovara o razlozima sa dobavljačem, postaje očigledno da stalna kupovina i cijene nisu dozvoljavale dobavljaču da finansira posljednje povećanje minimalne zarade i zaštitne mjere koje zahtijeva pandemija SARS-CoV-2.

Da bi se situacija popravila, obavezano preduzeće se tada dogovara sa dobavljačem o pokrivanju troškova otkupne cijene te o vremenskom i akcionom planu za unapređenje zaštite rada i zdravlja. Za sprečavanje ovakvih problema ubuduće se zaključuje dopunski ugovor u kome se trgovac hrane na

malo obavezuje uskladiti otkupne cijene u slučaju povećanja minimalnih zarada i visoke inflacije, između ostalog (tzv. klauzula o eskalaciji cijena). Dalje, obavezno preduzeće uspostavlja direktan kontakt sa savjetovalištem u kontaktu sa sezonskim radnicima kako bi što ranije bili informisani o ljudskim pravima i kršenju stanja životne sredine, pored žalbenog postupka.

a) Odgovarajuća podjela troškova

Obavezna preduzeća su dužna izraditi prijedloge u skladu sa principima prikladnosti i efektivnosti u podjeli troškova između njih i njihovih dobavljača gdje će se poduzeti korektivne mjere ili između njih i drugih posrednih dobavljača gdje će poduzeti korektivne mjere se. Treba napomenuti da obavezna preduzeća imaju obavezu raspolaganja sredstvima u pogledu svojih direktnih i – u slučaju potkrijepljenih saznanja – indirektnih dobavljača. Shodno tome, obavezna preduzeća generalno ne duguju uspjeh korektivne mjere. Međutim, uspjeh mjere se ne smije isključiti od samog početka – to bi bio slučaj, naprimjer, kada bi troškovi dotične mjere bili jednostrano nametnuti ostalim učesnicima na tržištu, čime se očigledno onemogućava njeno efikasno provođenje. Takva podjela troškova nije u skladu sa zahtjevom djelotvornosti predviđenim Zakonom.

Zakonom o dužnoj pažnji u lancima snabdijevanja zakonodavac je donio suštinsku odluku da preduzeća obavezna Zakonom moraju proaktivno identifikovati rizike i kršenja u svojim lancima snabdijevanja i riješiti ih mjerama. Međutim, principi koji štite ljudska prava i koji se bave zaštitom životne sredine iz Zakona povezani su sa poštivanjem relevantnog nacionalno primjenljivog zakona. U drugim slučajevima postoje nacionalni zakoni sa istim ili sličnim zaštitnim ciljem.

Naprimjer, ako dobavljač prekrši obaveze sigurnosti i zdravlja na radu koje se primjenjuju prema zakonu u mjestu zaposlenja i to dovede do rizika od nezgoda na radu ili opasnosti po zdravlje povezanih sa radom, postoji i jedno i drugo: povreda nacionalnog prava od dobavljača i povreda zaštićenog pravnog položaja prema Zakonu od obaveznog preduzeća. Oba preduzeća, po različitim pravnim osnovama i nezavisno jedni od drugih, tada su dužna poduzeti mjere. S obzirom na kriterije efektivnosti i primjerenosti, može biti dovoljno da obavezano preduzeće snosi samo dio troškova nastalih primjenom korektivne mjere, a da drugi dio troškova snosi dobavljač. U nekim slučajevima je moguće da je dobavljač koji narušava zaštićeni pravni položaj sam po zakonu obavezan snositi troškove ili je moguće da dobavljač ima više kupaca koji su u obavezi provesti dužnu pažnju.

Kada dijele troškove za korektivne mjere, preduzeća trebaju razmotriti u kojoj mjeri su kriteriji za odgovarajuće mjere ispunjeni u odnosu na različita uključena preduzeća (obavezna preduzeća i neobavezni dobavljači). Ovdje, također, treba napomenuti da kriterija prikladnosti nema ni u jednoj posebnoj hijerarhiji i treba ih podjednako razmatrati. Oni će se vjerovatno razlikovati od preduzeća do preduzeća.

Priroda kriterija i opseg poslovnih aktivnosti sastoji se od kriterija povezanih sa rizikom i resursima. U kontekstu odgovarajuće podjele troškova, zavisi od toga u kojoj mjeri su preduzeća uključena u pravni lijek u mogućnosti sanirati situaciju s obzirom na svoje resurse. Konkretno, finansijski, tehnički i ljudski resursi dostupni različitim preduzećima moraju se uzeti u obzir. Od preduzeća sa većim kapacitetom se očekuje da urade više. Posebno u pogledu dobavljača u zemljama globalnog Juga, obavezna preduzeća trebaju pažljivo razmotriti u kojoj mjeri su dobavljači ekonomski sposobni da učestvuju u korektivnim mjerama. Kriteriji povezani sa rizikom ovog kriterija su obično irelevantni kada se rješava pitanje odgovarajuće podjele troškova. Ovi kriteriji su suštinski važni za pitanje koliko se ukupno treba platiti za korektivne mjere, kao i druge dospjele obaveze dužne pažnje.⁴⁸

Od preduzeća sa jačom sposobnošću se obično očekuje da učine više kako bi postigla rješenje. Ta sposobnost je također odlučujuća za vrstu mjere koja se može poduzeti. U utvrđivanju sposobnosti, stepen tržišne dominacije igra posebnu ulogu. Od posebnog je značaja omjer opsega narudžbe obavezanog preduzeća i ukupnog prometa ovog dobavljača.

⁴⁸ Dodatne informacije o prirodi kriterija i opsegu poslovne aktivnosti mogu se naći u BAFA-inim Uputstvima o prikladnosti, str. 9.

Dakle, u kontekstu utvrđivanja odgovarajuće podjele troškova, treba usporediti odgovarajuće količine narudžbi preduzeća uključenih u ovog dobavljača.

Kriteriji težine i vjerovatnoće nastanka kršenja povezani sa kršenjem, zajedno sa ostalim kriterijima prikladnosti, regulišu nivo odgovarajuće mjere za pravne lijekove, kao i druge obaveze dužne pažnje. Međutim, oni nisu relevantni za određivanje odgovarajuće podjele troškova jer su jednako ispunjeni za sva preduzeća koja učestvuju u vezi sa istim prekršajem.⁴⁹

Priroda kauzalnog doprinosa se odnosi na utvrđivanje koliko odgovornost imaju preduzeća uključena u međusobni odnos. Preduzeća koja snose veću odgovornost za prekršaj moraju doprinijeti više od preduzeća sa manje odgovornosti. Priroda kauzalnog doprinosa posebno izriče kada je prekršaj direktno prouzrokovalo jedno preduzeće. Međutim, preduzeća također mogu izazvati ili zajedno sa drugima doprinositi kršenju. Naprimjer, doprinos može ležati u tome da kupci plate nabavnu cijenu za robu koja sprečava dobavljače da isplate adekvatnu platu ili da se pridržavaju propisa o zaštiti životne sredine i radu.

Štaviše, promjene u rokovima i uslovima često doprinose rizicima i kršenjima, naprimjer kada promjene dovode do prekovremenog rada kod dobavljača koji premašuju zakonski maksimum radnog vremena. U slučaju prekršaja kod dobavljača, u većini slučajeva postoji doprinos samog dobavljača. Ovdje se mora utvrditi u kojem stepenu je prikladno da oni doprinose troškovima. Međutim, pošto se kriteriji moraju podjednako razmatrati, ovdje se posebna pažnja mora posvetiti kriteriju prirode i opsega poslovnih aktivnosti. To je zato što dobavljač možda nema resurse neophodne za otklanjanje štete.

Info odjeljak 10: Primjena kriterija prikladnosti za podjelu troškova

1. Priroda i opseg poslovnih aktivnosti

Koji su resursi dostupni za korektivne mjere svakom od preduzeća koje učestvuju?

2. Sposobnost utjecaja

U kojoj mjeri je svako preduzeće koje učestvuje u mogućnosti utjecati na stranu koja je direktno odgovorna za kršenje? Koliki je odnos opsega narudžbi svakog od preduzeća koja učestvuju u ukupnom prometu direktno odgovorne strane u poređenju sa drugim preduzećima?

3. Ozbiljnost i vjerovatnoća pojave koja se obično očekuje

Nema razlika između preduzeća koja učestvuju jer su ovi kriteriji izraženi u istoj mjeri u odnosu na istu povredu.

4. Priroda kauzalnog doprinosa

U kojoj mjeri su preduzeća koja su učestvovala doprinijela kršenju? Da li je jedno preduzeće samo i uglavnom samo izazvalo prekršaj? U kojoj mjeri je ponašanje drugih preduzeća koja su učestvovala doprinijelo kršenju?

Primjer 5: Dijeljenje troškova

Proizvođač čokolade je kroz analizu rizika identifikovao rad djece u berbi kaka u kod jednog od svojih dobavljača u zapadnoj Africi. Zbog jake manifestacije na kriterijima primjerenosti, odlučuje poduzeti korektivne mjere.

Borba protiv dječijeg rada zahtijeva kompleksne mjere jer dječiji rad jedino može biti otklonjen uklanjanjem razloga za dječiji rad. Proizvođač razmatra, između ostalog, povećanje prihoda odraslih radnika i malih farmera, kao i uspostavljanje brige o djeci. Proizvođač čokolade je jedno od nekoliko preduzeća koje kupuje kakao od ovog dobavljača i pita se može li motivisati drugog kupaca da učestvuje u mjeri.

⁴⁹ Više o ozbiljnosti kriterija i vjerovatnoći pojave može se naći u Vodiču o prikladnosti, str. 10

Dalje se pitaju moraju li provesti korektivne mjere u opsegu koji dopire do svih pogođenih lica ako drugi kupci ne učestvuju u mjerama. Pored toga, proizvođač čokolade želi znati u kojoj mjeri se o dobavljača može očekivati da doprinese troškovima ili bolje rečeno da li se odgovarajući troškovi koje proizvođač mora pokriti mogu smanjiti za iznos koji se može očekivati od dobavljača. Proizvođač čokolade već plaća nabavnu cijenu koja je iznad prosječne tržišne cijene, jer je dobavljač certifikovan u skladu sa standardima održivosti po kome se tamo ne bi smio javljati dječiji rad.

Da bi odgovorio na ova pitanja, proizvođač čokolade procjenjuje da li kupovna cijena i certifikacija doprinose sprečavanju dječijeg rada. Kao i mnoga druga preduzeća, proizvođač čokolade kupuje sirovi kakao preko robne razmjene. U sljedećem koraku, analizira svoju politiku cijena i utvrđuje da nabavna cijena – iako je iznad tržišne – nije dovoljna za isplatu pristojnih plata. Proizvođač čokolade stoga određuje u kojoj mjeri bi morao povećati nabavnu cijenu na osnovu lokalnih troškova života i postupa u skladu sa tim. Pored toga, planiraju stupiti u kontakt sa drugim kupcima radi potencijalnih daljnjih zajedničkih mjera.

b) Saradnja u skladu sa njemačkim antimonopolskim zakonom i zakonom o konkurenciji

Ako je kršenje ljudskih prava ili životne sredine kod dobavljača biti osmišljeno tako da ga obavezno preduzeće ne može prekinuti u dogledno vrijeme, ono je zakonski obavezno osmisлити i provesti koncept za prestanak i minimiziranje povrede.⁵⁰

Oni će dalje procjenjivati saradnju sa drugim preduzećima u kontekstu sektorskih inicijativa i standarda kako bi povećali svoje sposobnosti utjecaja na direktno odgovornu stranu. To ne znači trajna strukturna spajanja u smislu zakona o kontroli, već saradnju specifičnu u određenim aspektima.

Apsolutne granice takve saradnje prema antimonopolskom pravu nalaze se u pozivima na bojkot ili kada preduzeća koja učestvuju više nisu slobodna donositi vlastite odluke. Takva saradnja također ne smije kršiti antimonopolsko pravo.⁵¹ Razmjena informacija o parametrima relevantnim za tržišno natjecanje s ciljem otklanjanja neizvjesnosti o budućem tržišnom ponašanju konkurenata je tipično sredstvo zabranjene koordinacije koja je u suprotnosti sa antimonopolskim pravom.⁵² Vertikalno fiksiranje cijena – osim ako se može izuzeti iz zabrane o kršenju antimonopolskih propisa u izuzetnim slučajevima – također je zabranjeno. U slučaju takvih kršenja, uključena preduzeća suočavaju se sa kaznama do deset procenata svog godišnjeg prometa.

Kada sarađuju u lancu snabdijevanja, na samim preduzećima je da pažljivo pregledaju i procijene rizik za razmjenu osjetljivih informacija (kao što su određeni izvori nabavke ili nabavne cijene) kako bi se izbjegla potencijalna kršenja antimonopolskih propisa. Od njih se traži da osiguraju usaglašenost sa zahtjevima prava konkurencije u okviru tzv. samoprocjene u nezavisnom pravnom ispitivanju i uz pomoć opće dostupnih smjernica i propisa.

Preduzeća bi se trebala pridržavati „Smjernica o primjeni člana 101. Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na sporazume o horizontalnoj saradnji“ (horizontalne smjernice) posebno u pogledu razmjene sa konkurentima u ovom kontekstu. Oni sadrže vrijedne informacije o konkurentskoj procjeni razmjene informacija. Razmjena informacija zajednički alat mnogih konkurentnih tržišta i može dovesti do različitih vrsta povećanja efikasnosti. Međutim, u situacijama kada razmjena tržišnih informacija može kompanijama pružiti uvid u tržišne strategije njihovih konkurenata, postoji rizik od restriktivnih efekata na konkurenciju. Pored toga, horizontalne smjernice sadrže dodatne zahtjeve u vezi sa različitim tipovima saradnji, npr. u vezi sa aspektima standardizacije i održivosti. U tom kontekstu, također treba pažljivo razmotriti odgovarajuće zahtjeve za informacije.

Razmjena u okviru industrijskih inicijativa bi, u principu, trebala težiti cilju (zajedničkog) provođenja obaveza dužne pažnje prema Zakonu, a konkretna razmjena informacija također bi trebala biti pogodna za tu svrhu i trebala bi biti ograničena na opseg koji je neophodan za ovu svrhu.

⁵⁰ Odjeljak 7 stav 2 Zakona.

⁵¹ Odjeljak 1 Zakona o konkurenciji, član 101, stav 1 UFEU-a.

⁵² Njemački savezni sud, nalog od 13. jula 2020.KRB 99/19, vodeći princip (na njemačkom).

Sporazumi ili razmjena informacija o planiranim lansiranjima novih proizvoda, komponentama ili procesima kao i cijene mogu predstavljati administrativne prekršaje kažnjive, između ostalog, novčanom kaznom i stoga ih treba izbjegavati. Ako je razmjena određenih osjetljivih informacija neophodna za saradnju, uključena preduzeća trebaju imenovati neutralnu treću stranu koja će im samo prosljeđivati podatke u agregiranom obliku.

Preduzeća se također mogu obratiti nadležnom tijelu sektora sa zahtjevom za neformalno ispitivanje u slučaju dovoljno konkretnog projekta saradnje ili namjeravane razmjene informacija o sadržaju (također) relevantnom za prava tržišnog takmičenja, ako i dalje postoje nesigurnosti u pogledu antimonopolskog prava usprkos pravnom savjetu.⁵³

4. Pristupi žalbenom postupku

Da bi se proveo žalbeni postupak, različiti akteri moraju da sarađuju kada obavezna preduzeća trebaju potrebne informacije od svojih dobavljača kako bi definisala ciljnu publiku postupka i osmislili ga tako da im je pristupačan. Štaviše, obaveznim preduzećima je potrebna podrška njihovih dobavljača ako žele prenijeti informaciju ciljnoj grupi o dostupnosti postupka i njegovog procesa. U ovom kontekstu, postoje posebni izazovi u vezi sa dubljim lancem snabdijevanja. Opet, dobavljači mogu očekivati da će im se kupci obratiti sa pitanjima i zahtjevima za pomoć. Uključene strane mogu to također regulisati kodeksom ponašanja dobavljača ili dodatnim ugovornim sporazumima.

Slično analizi rizika, kada im se pristupi sa zahtjevima za informacijama, dobavljači trebaju pažljivo ispitati koje informacije su zaista potrebne njihovim ugovornim partnerima i jesu li legitimni interesi u sukobu sa njihovim objelodanjivanjem. Ovdje bi trebalo redovno poštivati principe ekonomičnosti podataka; pri tome mogu koristiti ugovore o povjerljivosti, koji obično pokrivaju i svrhe korištenja informacija.

U toku **objavljivanja i omogućavanja pristupa žalbenom postupku** potencijalnim zainteresovanim stranama duž lanca snabdijevanja, obavezna preduzeća se oslanjaju na uključivanje svojih dobavljača. Treba napomenuti da interes za objelodanjivanje informacija o funkcionisanju i dostupnosti žalbenog postupka može biti suprotstavljen glavnim interesima dobavljača da izbjegnu direktan kontakt između dobavljača uzvodno i obaveznih preduzeća. U ovom slučaju, obavezna preduzeća trebaju ponuditi rješenja kao što je zajedničko učešće u postupku eksternih žalbi (npr. inicijative više zainteresovanih strana) ili zajedničko uključivanje drugih aktera aktivnih u regiji ili industriji (npr. sindikati). Pošto zaposleni i stanovnici zajednice u blizini dobavljača obično mogu koristiti samo žalbeni postupak obaveznih preduzeća ako znaju da je ovo preduzeće među kupcima dobavljača, obavezna preduzeća trebaju zahtijevati od svojih dobavljača da ove informacije učine transparentnim za ovu grupu lica.

Slično, dobavljači mogu očekivati da njihovi obavezni kupci očekuju **zaštitne mjere** za lica koja prijavljuju, jer obavezna preduzeća moraju osmisliti svoju proceduru tako da štiti povjerljivost identiteta potencijalnih korisnika i efikasno štiti od nepovoljnog položaja i kazne za korištenje postupaka.⁵⁴ Pošto nedostaci ili kazne za korištenje žalbenog postupka mogu redovno doći od dobavljača ili od aktera u njihovom okruženju, kao što su nadzornici, sigurnosne snage, pružatelji usluga ili drugi kupci, dobavljači mogu očekivati da će obavezano preduzeće od njih zahtijevati zaštitu zaposlenika i stanovnika zajednica u blizini dobavljača.

Ako dobavljač primi pritužbe u ime kupca radi njihovog prosljeđivanja, zaštita povjerljivosti identiteta podnosioca prijave igra posebnu ulogu. U ovom slučaju, dobavljači moraju očekivati da će obavezani kupac zahtijevati posebne zaštitne mjere.

Mjere podrške mogu dovesti do troškova za dobavljača. Za razliku od troškova korektivnih mjera, koje mogu zahtijevati i opravdati učešće nekoliko preduzeća, uključujući i dobavljača kod kojeg se radnja provodi, troškovi se ovdje odnose na obavezu dužne pažnje koja je isključiva odgovornost obaveznih

⁵³ Primjer industrijskog udruženja sa sadržajem koji je blizak cilju Zakona je izvješće Ureda federalnog kartela o slučaju „Radna grupa njemačke maloprodaje – Inicijativa za održivost za promovisanje minimalnih plata u sektoru banana (životne plate)“ od 8. marta 2022., dostupno na mreži (na njemačkom): <https://vvv.bundeskartellamt.de/SharedDocs/Entscheidung/DE/Fallberichte/Kartellverbot/2022/B2-90-21.pdf>

preduzeća. Shodno tome, obavezano preduzeće mora snositi troškove. To uključuje troškove pružanja informacija i zaštitnih mjera. Ovo treba drugačije procijeniti u slučaju procedura eksternih pritužbi (zajedno sa drugim preduzećima ili u okviru neke industrije ili međuindustrijske inicijative). U ovom slučaju, preduzeća koja učestvuju moraju odrediti troškove i podijeliti ih na odgovarajući način. Dobavljači također mogu učestvovati u postupku eksternih žalbi zajedno sa obaveznim preduzećem. Opet, kao što je gore opisano u pristupima korektivnim akcijama, kriteriji prikladnosti osiguravaju daljnju pomoć.

⁵⁴ Odjeljak 8 § 4 rečenica 2 Zakona.

V. Savjeti dobavljačima za provođenje procesa dužne pažnje

Zahtjevi dužne pažnje navedeni u Zakonu su obavezni samo za preduzeća unutar područja primjene. Ne postoje zakonski zahtjevi za dobavljače izvan područja primjene da uvedu obaveze dužne pažnje. Preduzeća svih veličina i sektora, međutim, mogu imati pozitivan utjecaj na poštivanje ljudskih prava i životne sredine, bez obzira na obaveze Zakona o dužnoj pažnji u lancima snabdijevanja. To je u skladu sa Smjernicama OECD-a za multinacionalna preduzeća, Vodećim principima UN-a o poslovanju i ljudskim pravima te očekivanjima Savezne vlade navedenim u NAP-u. Savezna vlada je uspostavila Službu za pomoć korisnicima o poslovanju i ljudskim pravima kako bi podržala preduzeća.

Robustan sistem upravljanja životnom sredinom i društvom također pruža prednosti preduzećima: omogućava im da rano identifikuju i adresiraju rizike i kršenja. Takav sistem upravljanja bi također mogao dovesti do konkurentskih prednosti posebno u odnosu na pokretanje poslovnih odnosa i razvoj sa obaveznim preduzećima, ali i privlačenje investitora. Razumijevanje zahtjeva sistema upravljanja rizicima dužne pažnje može olakšati pregovore s klijentima za neobavezna preduzeća.

Također je razumno da neobavezni dobavljači razumiju zahtjeve Zakona i razmotre kako mogu razviti odgovarajuće strategije za postupanje sa zahtjevima obaveznih preduzeća. Robustan sistem upravljanja rizikom im omogućava da ravnopravno sarađuju sa obveznicima. U praksi, neobavezni dobavljači ponekad nisu u mogućnosti uspostaviti takav sistem upravljanja rizikom vlastitim sredstvima. U ovim slučajevima može biti od pomoći ako obavezna preduzeća podrže svoje dobavljače.

Posebno za neobavezne dobavljače, naročito u rizičnim zemljama ili sektorima, može biti od pomoći da promovišu saradnju u cilju uspostavljanja vlastitih struktura dok se bave odgovornošću obaveznih preduzeća da poboljšaju stanje na licu mjesta.

Neobavezni dobavljači, koji nisu u mogućnosti implementirati takav sistem upravljanja, trebaju procijeniti mogu li implementirati bar neke elemente takvog sistema. Često se mogu pripremiti za zahtjeve obaveznih preduzeća djelimičnim koracima. Naprimjer, može biti korisno provesti analizu rizika za najmanje dijelove lanca snabdijevanja kako bi se pripremili za zahtjeve obaveznog kupca ili provesti preventivne mjere u slučaju identifikovanih rizika.

Neobavezni dobavljači mogu se prvenstveno fokusirati na visoko rizične dijelove lanca snabdijevanja i tamo intenzivirati svoje napore. I vlastita analiza negativnih utjecaja na ljudska prava i životnu sredinu i vanjski utjecaji (npr. zahtjevi obaveznih kupaca) mogu se postaviti kao prioriteta. Po ovom osnovu, oba preduzeća mogu zajedno provoditi preventivne i korektivne mjere kod dobavljača (npr. revizije, dobavljač obuke i sl.) i dijeliti troškove prema kriterijima primjerenosti. Ako neobavezni dobavljači nisu u mogućnosti otkriti poddobavljače, mogu proslijediti finansijska sredstva za provođenje mjera u uzvodnom lancu snabdijevanja. Međutim, obaveznom preduzeću su u ovom slučaju potrebne validne informacije o pravilnom korištenju sredstava za predviđenu svrhu. Bilo bi zamislivo, naprimjer, dostaviti revizorska izvješća ili platne liste u kojima su zacrnjene osjetljive informacije.

Određivanje odgovornosti i procesa, kao i korištenje finansijskih resursa, ponekad se može značajno razlikovati u provođenju vlastitih obaveza dužne pažnje. Dok se u velikom preduzeću tema dužne pažnje može delegirati posebno kreiranoj poziciji službenika za ljudska prava, a višeresorna komisija (npr. komitet za ljudska prava) prati tehničku implementaciju u osnovne procese preduzeća, neobavezno preduzeće se može ograničiti na manje strukture, naprimjer kombinovanjem odgovornosti za kvalitet, održivost i kupovinu u jednoj osobi.

Međutim, za mala preduzeća također može biti važno da definišu minimalni skup procesa kako bi sistemi bili provjerljivi te funkcionisali nezavisno od lica (npr. ako odgovorno lice napusti kompaniju). U tom kontekstu, preduzeća se mogu pozvati na Vodeće principe UN-a o poslovanju i ljudskim pravima, NAP i relevantne smjernice OECD-a kao smjernice.

Dodatak: Pregled sa referencama za postojeće usluge podrške

Informacije o Zakonu o dužnoj pažnji lanca snabdijevanja:

- Questions and answers about the Supply Chain Due Diligence Act (FAQs) (in German): https://www.bafa.de/DE/Lieferketten/FAQ/haeufig_gestellte_fragen_node.html
- Further BAFA Guidances on the Supply Chain Due Diligence Act: - Guidance on risk analysis "Identifying, weighing and prioritizing risks": https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/EN/Supply_Chain_Act/guidance_risk_analysis.pdf?__blob=publicationFile&v=2
 - Guidance on complaints procedures „Organising, implementing and evaluating complaints procedures“: https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/EN/Supply_Chain_Act/guidance_complaints_procedure.pdf?__blob=publicationFile&v=6
 - Guidance on the principle of appropriateness according to the requirements of the Supply Chain Due Diligence Act: https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/EN/Supply_Chain_Act/guidance_appropriateness.pdf?__blob=publicationFile&v=6
 - Information sheet on the questionnaire (in German): https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/DE/Lieferketten/lksg_berichtspflicht_fragebogen.html?nn=1469768
 - Supply Chain Due Diligence Act – legislative text: https://www.bmas.de/SharedDocs/Downloads/DE/Internationales/act-corporate-due-diligenceobligations-supply-chains.pdf?__blob=publicationFile&v=4
 - Draft bill of the Federal Government (including explanatory memorandum), Deutscher Bundestag Drucksache 19/28649 (in German): <https://www.bafa.de/SharedDocs/Downloads/DE/Lieferketten/gesetzsentwurf.pdf>

Podrška i savjetodavne usluge za implementaciju:

- Njemačka služba za pomoć za poslovanje i ljudska prava: Glavni kontakt za implementaciju Zakona o dužnoj pažnji u lancu snabdijevanja, besplatni i povjerljivi savjeti kompanijama i preduzećima udruženja o praktičnoj implementaciji procesa dužne pažnje, finansiranju i finansiranju instrumenata, prilagođena obuka; besplatno e-učenje, događaji za podizanje svijesti i niz besplatnih online alata: www.helpdeskvimr.com
- UN Global Compact Network Germany: Publications (e. g. „What does effective human rights due diligence look like for SMEs? 5 insights from practice“: [UNGCD_Insights_Series_human_rights_due_diligence_SME.pdf](https://www.ungcd.org/globalcompact/de/en/UNGCD_Insights_Series_human_rights_due_diligence_SME.pdf) (globalcompact.de)), seminars, and webinars: <https://www.globalcompact.de/en>
- Initiative for Global Solidarity: <https://www.giz.de/en/downloads/giz2023-en-igs-factsheet.pdf>
- Business Scouts for Development: Advice on the sustainable engagement of companies in developing countries, on funding, financing, and cooperation offers and on connecting companies with potential business partners (in German): <https://www.bmz.de/de/themen/privatwirtschaft/kammern-und-verbaende/business-scouts-for-development-70214>

Alati i izvori:

- Business & Human Rights Navigator: www.bhrrnavigator.unglobalcompact.org/
- SME Compass „Due Diligence Compass“: www.kompass.wirtschaft-entwicklung.de/en/due-diligence-compass/develop-a-strategy

- SME Compass „Standards Compass“: www.kompass.wirtschaft-entwicklung.de/en/standards-compass/what-can-standards-achieve
- CSR Risk Check: identify industry-, product-, and country-specific risks: www.mvorisicochecker.nl/en/start-check
- Business and Human Rights Resource Centre (BHRRC): Ability to filter reports by country, sector, and topic: www.business-humanrights.org

Pomoć u identifikaciji zemalja visokog rizika:

- International Labour Organisation (ILO)
 - SDG indicator 8.8.2 (workers' rights): https://www.ilo.org/shinyapps/bulkexplorer33/?lang=en&id=SDG_0882_NOC_RT_A
 - SDG indicator 8.7.1 (child labour): <https://ilostat.ilo.org/topics/child-labour/#>
 - SDG indicator 8.8.1 (occupational injuries): <https://ilostat.ilo.org/topics/safety-and-health-atwork/>
 - Data on wages worldwide: <https://ilostat.ilo.org/topics/wages/>
- Transparency International, Corruption Perception Index: <https://www.transparency.org/en/cpi/>
- Yale Center for Environmental Law & Policy, Environmental Performance Index: www.epi.yale.edu
- ITUC CSI IGB, ITUC Global Rights Index: <https://www.globalrightsindex.org/>
- Walk Free, Global Slavery Index: www.globalslaveryindex.org
- United Nations Development Programme, Human Development Index: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>
- World Bank, World Wide Governance Indicators: <https://info.worldbank.org/governance/wgi/Home/Documents>
 - Voice and Accountability
 - Political Stability and Absence of Violence/Terrorism
 - Government Effectiveness
 - Regulatory Quality
 - Rule of Law
 - Control of Corruption
- The Heritage Foundation, Index of Economic Freedom: <https://www.heritage.org/index/>
- Freedom House, Freedom in the World Score: <https://freedomhouse.org/countries/freedomworld/scores>
- World Economic Forum, Global Gender Gap Report: <https://www.weforum.org/reports/globalgender-gap-report-2022/>
- Bertelsmann Stiftung, Transformation Index (in German): <https://bti-project.org/de/>

Industrijske inicijative:

- Sector Dialogue Automotive Industry: [CSR - Automotive Industry \(csr-in-deutschland.de\) Industry.html](http://CSR-AutomotiveIndustry(csr-in-deutschland.de)Industry.html)
- Chemie³ - Sustainability Initiative of German Chemical Industry (in German): <https://www.chemiehoch3.de/>

- Sector Dialogue of the German Energy Industry (in German): <https://www.csr-indeutschland.de/DE/WirtschaftMenschenrechte/Umsetzungshilfen/Branchendialoge/Energiewirtschaft/energiewirtschaft.html>
- German Initiative on Sustainable Cocoa: <https://www.kakaoforum.de/en/>
- Forum for Sustainable Palm Oil: <https://www.forumpalmoel.org/en/welcome>
- Partnership for Sustainable Textiles: <https://www.textilbuendnis.com/en/>

Međuindustrijske inicijative:

- Trade: Ethical Trading Initiative Alleged Code Violation Procedure: https://www.ethicaltrade.org/sites/default/files/shared_resources/Alleged%20code%20violation%20investigation%20procedure.pdf
- Workers' rights: Fair Labor Association Third Party Complaints Process: <https://www.fairlabor.org/accountability/fair-labor-investigations/tpc/>
- Trade: Amfori Speak for Change Programme: <https://amfori-.foleon.com/speak-forchange/scgm/>
- Palm Oil: Roundtable on Sustainable Palm Oil Complaints and Appeals Procedures: <https://rspo.org/who-we-are/complaints/>
- Minerals: Responsible Minerals Initiative Grievance Mechanism: <https://www.responsiblemineralsinitiative.org/rmap/grievance-mechanism/>

Međunarodni referentni dokumenti:

- ILO Fundamental Rights and Principles at Work: <https://www.ilo.org/declaration/lang--en/index.htm>
- UN Guiding Principles on Business and Human Rights (2011): https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf
- UN OHCHR: The Corporate Responsibility to Respect Human Rights. An Interpretive Guide (on the UNGP): <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Business/RtRInterpretativeGuide.pdf>
- UN OHCHR: Frequently Asked Questions (FAQ) about the Guiding Principles on Business and Human Rights (2014): https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/FAQ_PrinciplesBusinessHR.pdf
- OECD: OECD-Guidelines for Multinational Enterprises on Responsible Business Conduct (2023): https://read.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/oecd-guidelines-for-multinationalenterprises-on-responsible-business-conduct_81f92357-en
- OECD: OECD-Guidelines for Multinational Enterprises (2011): https://www.oecd-ilibrary.org/governance/oecd-guidelines-for-multinationalenterprises_9789264115415-en
- IFC Performance Standards on Environmental and Social Sustainability (2011): <https://www.ifc.org/en/insights-reports/2012/publications-handbook-pps>
- Tripartite declaration of principles concerning multinational enterprises and social policy (MNE Declaration) (2022): https://www.ilo.org/empent/Publications/WCMS_094386/lang--en/index.htm

Smjernice OECD-a:

- OECD Due Diligence Guidance for Responsible Business Conduct (2018): <http://mneguidelines.oecd.org/OECD-Due-Diligence-Guidance-for-Responsible-Business-Conduct.pdf>
- OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Minerals from Conflict-Affected and High-Risk Areas (2019): <https://www.oecd.org/daf/inv/mne/OECD-Due-Diligence-Guidance-Minerals-Edition3.pdf>
- OECD-FAO Guidance for Responsible Agricultural Supply Chains (2016): <https://www.oecd.org/publications/oecd-fao-guidance-for-responsible-agricultural-supplychains-9789264251052-en.htm>
- OECD Due Diligence Guidance for Meaningful Stakeholder Engagement in the Extractive Sector (2017): <https://www.oecd.org/publications/oecd-due-diligence-guidance-for-meaningful-stakeholderengagement-in-the-extractive-sector-9789264252462-en.htm>
- OECD Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains in the Garment and Footwear Sector (2020): <https://www.oecd.org/publications/oecd-due-diligence-guidance-for-responsible-supply-chains-in-the-garment-and-footwear-sector-9789264290587-en.htm>
- Responsible Business Conduct for Institutional Investors (2018): <https://mneguidelines.oecd.org/RBC-for-Institutional-Investors.pdf>
- Due Diligence for Responsible Corporate Lending and Securities Underwriting (2020): <https://mneguidelines.oecd.org/due-diligence-for-responsible-corporate-lending-and-securities-underwriting.pdf>

Deutsche Gesellschaft für
Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

Sjedište
organizacije Bonn i
Eschborn

Friedrich-Ebert-Allee 32 + 36
53113 Bonn, Njemačka
T +49 228 44 60-0
F +49 228 44 60-17 66

E info@giz.de
I www.giz.de

Dag-Hammarskjöld-Weg 1 - 5
65760 Eschborn, Njemačka
T +49 61 96 79-0
F +49 61 96 79-11 15